

**UKRAYNA’NIN ÇEŞİTLİ
GÖSTERGELERİNİN AVRUPA BİRLİĞİ
ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI VE
OLASI ÜYELİĞİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
Ekrem EMİRALİYEV
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2014**

**UKRAYNA’NIN ÇEŞİTLİ GÖSTERGELERİNİN AVRUPA BİRLİĞİ
ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI VE OLASI ÜYELİĞİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ekrem EMİRALİYEV

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Uluslararası İşletmecilik Anabilim Dalı
Danışman: Yard.Doç.Dr.Betül YÜCE DURAL

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran, 2014

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ekrem EMİRALİYEY'in, "Ukrayna'nın Çeşitli Göstergelerinin Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırılması ve Olası Üyeliğinin Değerlendirilmesi" başlıklı tezi 07 Temmuz 2014 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, İşletme (Uluslararası İşletmecilik) Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd.Doç.Dr.Betül YÜCE DURAL

Üye : Doç.Dr.Zerrin SUNGUR

Üye : Doç.Dr.Murat ERTUĞRUL

Prof.Dr.B.Zafer ERDOĞAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yüksek Lisans Tez Özü

**UKRAYNA’NIN ÇEŞİTLİ GÖSTERGELERİNİN AVRUPA BİRLİĞİ
ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI VE OLASI ÜYELİĞİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ekrem EMİRALİYEV

Uluslararası İşletmecilik Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Haziran, 2014

Danışman: Yard.Doç.Dr.Betül YÜCE DURAL

Bu araştırmanın amacı, bir Doğu Avrupa ülkesi olan ve Avrupa Birliği’nin Ortak Komşuluk Politikası kapsamında ilişkileri yürüttüğü Ukrayna’nın güncel gelişmeleri dikkate alınarak ekonomik, sosyal ve siyasal durumunu Avrupa Birliği’ne üye ülkeleri ile karşılaştırmak ve göstergelerin karşılaştırılması sonucu Ukrayna’nın Avrupa Birliği’ne olası üyeliğinin mümkün olup olmadığı değerlendirilmektir. 2013 yılın sonbaharında Ukrayna’da yaşanan ve 2014 yılında da devam eden sorunlar ve protestolar Ukrayna’nın Avrupa Birliği geleceğini ciddi bir şekilde etkilemiştir. Eski Cumhurbaşkanı, Viktor Yanukoviç’in Avrupa Birliği Ortaklık Anlaşması’nın imzalanmasını ret etmesiyle başlayan protestolar 2014 yılının Haziran ayında Ukrayna’nın doğusunda bir iç savaşa dönüşmüştür. Bu tür gelişmeler Ukrayna’nın Avrupa Birliği ile olan ilişkisinin gelişmesine engel olarak ortaya çıkmıştır ve Ukrayna’nın ileride Rusya etkisinden koparak, Avrupa Birliği üyesi olma şansı oldukça yükselmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ukrayna, Avrupa Birliği üyeliği, Avrupa Birliği Komşuluk Politikası, SWOT Analizi

Abstract

COMPARISON OF VARIOUS UKRAINIAN INDICATORS WITH EUROPEAN UNION COUNTRIES AND EVALUATION OF THE POSSIBILITY OF MEMBERSHIP

Ekrem EMİRALİYEY

**Department of International Business Administration
Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, June, 2014**

Advisor: Assis.Prof. Betül YÜCE DURAL

The aim of this dissertation is to evaluate possibility of membership of Ukraine, one of the East European partners of European Union with the European Union Neighbourhood Policy. It is compared Ukraine's economic, social and political indicators with European Union countries. The protests and problems in the country started in autumn of 2013 and continued in 2014 effected European future of Ukraine seriously. After ex-president of Ukraine Viktor Yanukovich rejected signing of European Union Association Agreement, protests all over the country started and later became a civil war in the east of Ukraine. After the results of these developments showed that relationship between Ukraine and European Union will get better and one day Ukraine will get rid of Russian effect and has the increasing possibility to become a member of European Union.

Keywords: Ukraine, European Union membership, European Union Neighbourhood policy, SWOT analysis

07/07/2014

Etik İlke Ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez/proje çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Ekrem EMİRALİYEYEV

Özgeçmiş

Ekrem EMİRALİYEV

Uluslararası İşletmecilik Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Ls. 2011 Nevşehir Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi, Konaklama İşletmeciliği Eğitimi Bölümü

Lise 2006 Ukrayna/ Kırım/ Yarkoye Pole Lisesi

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı: Özbekistan/ 03.06.1989

Cinsiyet: Erkek

Yabancı dil: İngilizce, Rusça

İçindekiler

Jüri ve Enstitü Onayı.....	ii
Yüksek Lisans Tez Özü	iii
Abstract.....	iv
Etik İlke Ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi	v
Özgeçmiş	vi
Tablolar Listesi.....	ix
Kısaltmalar Listesi	x
Giriş	1

Birinci Bölüm

Ukrayna ve Avrupa Birliği

1. Ukrayna.....	3
1.1. Doğu Avrupa Ülkesi Ukrayna.....	3
1.2. Geçmişten Günümüze Ukrayna.....	4
1.3. Ukrayna'nın Dış Politikası	6
2. Avrupa Birliği.....	7
2.1. Avrupa Birliği Nedir?	7
2.2. Dünya Sahnesinde Avrupa Birliği	9
2.3. Avrupa Birliği Dış Politikası	10
3. Ukrayna Avrupa Birliği İlişkisi	11
3.1. Ukrayna'nın Avrupa Birliği Entegrasyonu	12
3.2. Rusya ve Avrupa Birliği İkileminde Ukrayna.....	14
3.3. Ukrayna-Rusya İlişkisi	15
3.4. Ukrayna-Avrupa Birliği İlişkisi	16
3.5. Rusya'nın Enerji Kaynaklarının Transferinde Ukrayna'nın Önemi	17

İkinci Bölüm

Ukrayna ve Avrupa Birliği Ülkelerinin Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Göstergelerinin Karşılaştırılması

1. Sosyal Göstergeler.....	19
1.1. Beklenen Yaşam Süresi.....	19
1.2. Bebek Ölüm Oranı	21
1.3. Eğitim Düzeyi	23

1.4.	İşsizlik Oranı	25
1.5.	İnsani Gelişmişlik Endeksi	27
1.6.	Suç Oranları	29
1.7.	Yaşam Memnuniyeti	31
2.	Ekonomik Göstergeler	33
2.1.	Gayri Safı Yurtiçi Hasıla	33
2.2.	Kişi Başına Düşen Milli Gelir.....	35
2.3.	Ücretler	37
2.4.	Enflasyon Oranı	39
3.	Siyasi Göstergeler.....	40
3.1.	Siyasi Rejim	40
3.2.	Siyasal Partiler	42
3.3.	Demokratikleşme Oranı	44

Üçüncü Bölüm

Ukrayna'nın Avrupa Birliği Ülkesi Olabilme Olasılığının Değerlendirilmesi

1.	Kriterlerin Yerine Getirilmesi	46
1.1.	Kopenhag Kriterleri.....	46
1.2.	Maastricht Kriterleri	48
2.	Avrupa Birliği'nin Ukrayna Politikası	49
3.	Avrupa Birliği Üyeliği Hedefi – SWOT Analizi	52
4.	Ukrayna'nın Avrupa Birliği İle Geleceği	54
	Sonuç	56
	Kaynakça	61

Tablolar Listesi

	Sayfa
Tablo 1. Beklenen Yaşam Süresi	20
Tablo 2. Çocuk Ölüm Düzeyi	22
Tablo 3. Lise Sonrası Eğitime Sahip Olanlar	24
Tablo 4. İşsizlik Oranı	26
Tablo 5. İnsani Gelişmişlik Endeksi	28
Tablo 6. İşlenen Suç Sayısı.....	30
Tablo 7. Yaşam Memnuniyeti.....	32
Tablo 8. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla.....	34
Tablo 9. Kişi Başına Düşen Milli Gelir	36
Tablo 10. Asgari Ücret	38
Tablo 11. Tüketici Fiyatları Endeksi Yıllık Ortalama Artış	39
Tablo 12. Ülkelerin Demokrasi Endeksi	45
Tablo 13. Ukrayna SWOT Analizi	54

Kısaltmalar Listesi

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BDT: Bağımsız Devletler Topluluğu

BM: Birleşmiş Milletler

ERDF: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

GUUAM : Georgia-Ukraine-Uzbekistan-Azerbaijan-Moldova

İGE: İnsani Gelişme Endeksi

IMF: International Monetary Fund

KEİ: Karadeniz Ekonomik İşbirliği

NATO: North Atlantic Treaty Organization

ODGP: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TÜFE: Tüketici Fiyatları Endeksi

UNDP: Birleşmiş Milletler Gelişme Programı

USSC: Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

WTO: World Trade Organization

Giriş

Avrupa'nın doğusunda, gerek yüzölçümü ve gerekse sahip olduğu iktisadi potansiyel itibariyle "büyük" sıfatını fazlasıyla hak eden bir ülke olan Ukrayna, tarih boyunca son derece önemli bir ülke olmuştur. Stratejik bir jeopolitik konumda bulunması ülke içerisinde belirsizlik ve kargaşa yaşanmasının nedenlerinden biri olmaktadır.

Bir tarafının Rusya'ya ile diğer tarafının ise Avrupa'ya dönük olması, ülke politikacılarının hangi yolu tercih edeceklerini oldukça zorlaştırmaktadır. Ülke yönetimine gelen iktidarın Rus veya Avrupa taraftarı olması ülkenin dış politikasını etkilemektedir. Birinci taraf ile yakın ilişkiler kurmaya başlayan devlet diğer taraftan ikinci taraf ile olan ilişkiyi önemsememektedir. Bu tür ilişkilerin gelişmesi ülke halkını oldukça rahatsız etmekte ve ülkenin geleceği ile ilgili kaygıları artırmaktadır.

1991 yılında bağımsızlık kazanan ülke aslında hiçbir zaman tam olarak bağımsız olamamıştır. Ülkenin doğusunda nüfusun çoğu Rus olduğundan, bu bölgede yaşayanlar daima Ukrayna'nın Rusya ile olan ilişkisinin gelişmesini istemişlerdir. Bu taraf ülkenin geleceğinin ancak Rusya ile beraber daha iyi olabileceğini savunmaktadırlar ve yıllar boyu süren ilişkide "küçük kardeş" rolünü kabul etmektedirler. Diğer taraftan ülkenin batısında yaşayan ve ağırlıklı olarak Avrupa yanlısı olanlar ise Ukraynalılardan oluşmaktadır. Bu tarafın düşüncesi Ukrayna'nın dış ilişkilerinde Rusya'dan kopup Avrupa'ya yaklaşması ve böylece bağımsız, gelişmiş ve örnek olabilecek bir Avrupa ülkesi olmasıdır.

Doğu Bloğunun yıkılmasıyla başlayan bu taraf seçme meselesi, zamanla halkın meydanlara çıkıp gösteriler yapmalarına neden olmaktadır. Böylece 2004 yılında **Turuncu Devrim** olarak meydana gelen olayların birkaç yıl içerisinde istenilen bir sonuca varılmaması ve 2014 başlarında eski cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in Avrupa Birliği (AB) ile Ortaklık Anlaşmasının imzalanmasını reddetmesi halkın daha büyük ve daha kapsamlı protestolarına neden olmuştur. Protestoların sonucu olarak Viktor Yanukoviç ülkeden kaçmış ve Ukrayna için zor bir dönem başlamıştır. Kırım Özerk Cumhuriyeti'ne ve Ukrayna'nın doğu bölgelerine sığınan protestolar ardından Kırım referandum sonucu Rusya'ya bağlanmıştır. Aynı zamanda Ukrayna'nın doğusunda protestocular Donetsk Halk Cumhuriyeti'ni kurduklarını ilan edip Rusya'ya

bağlanmak istemişlerdir. Fakat buna izin vermeyen Ukrayna hükümeti onlara karşı askeri müdahalede bulunmuş ve böylece ülkenin doğusunda iç savaş başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı, bu zor şartlar altında gelişmesini sağlamaya çalışan ve daha iyi bir hayat arayışına giren Ukrayna devletinin AB ülkeleri standartlarını yakalayıp yakalayamadığını araştırmaktır. Aynı zamanda Ukrayna'nın bir gün AB'ye girmek için kriterlerini tamamlayıp gerçek bir Avrupa ülkesi olabilme ihtimalini değerlendirmektir.

Birinci Bölüm

Ukrayna ve Avrupa Birliği

1. Ukrayna

Zengin bir geçmişe sahip olan bugünkü Ukrayna, 24 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını kazanmıştır ve 24 bölge, bir otonom bölge (Kırım) ve bölge statüsündeki iki kentten (Kiev ve Sivastopol) oluşmaktadır. Ukrayna adı, Eski Slav Dili'nde "sınır ülkesi" anlamına gelmektedir; ancak şimdi bilimsel çevrelerde başka görüşler de vardır. Eskiden Ukrayna'ya Rutanya (Rus, Русь) da denilmekteydi. Ukrayna, Slavlardan önce sırayla İskitler (Sakarlar), Hunlar, Hazar Kağanlığı, Kıpçaklar, Peçenekler, Kumanlar, Oğuzlar, Altınordu Devleti ve Osmanlı Devleti tarafından kontrol edilmiştir¹.

1.1. Doğu Avrupa Ülkesi Ukrayna

Ukrayna (Ukraynaca:Україна,Ukrayina), bir Doğu Avrupa ülkesidir. Doğusunda Rusya, kuzeyinde Beyaz Rusya, batısında Polonya, Slovakya ve Macaristan, güney batısında Romanya ve Moldova, güneyinde Karadeniz ve Azak Denizi yer alır. Ülkenin yüzölçümü 603.700 km²'dir. Eski Sovyetler Birliği'ni oluşturan on beş Cumhuriyet içinde Rusya Federasyonu ve Kazakistan'ın ardından yüzölçümü en büyük üçüncü ülkedir. Ukrayna'nın güneyini çeviren denizlerde en önemli limanları Odessa, Herson, Nikolayev ve Sivastopol'dur. Ülkenin kuzeyden güneye en uzak mesafesi 893 km, batıdan doğuya en uzak mesafesi ise 1.316 km'dir. Kara sınırlarının toplam uzunluğu 7.698 km'dir. Denize olan kıyıların uzunluğu, 1.533 km'si Karadeniz'e, 225 km'si Azak Denizi'ne olmak üzere toplam 1.758 km'dir. En yüksek yeri, Karpat Dağlarında 2.061 metre ile Hoverla tepesi, güneyde Kırım Dağlarında ise 1.545 metre ile Roman Koş tepesidir. Ukrayna'nın % 70'i alçak, % 25'i yüksek ve % 5'i dağlık arazidir. Ukrayna topraklarının % 58'i ekilebilir arazidir².

1995 yılında 52 milyon olan nüfus ekonomik ve sosyal koşulların kötüleşmesiyle baş gösteren dış göçle bugün 46 milyon civarına inmiştir. Nüfusun % 77'sini Ukraynalılar, % 17,3'ünü Ruslar, % 0,6'sını Kırım Tatarları, kalanını da diğer

¹ L. Kormiç ve V. Bagatckiy (2011). *İstoriya Ukrayini*. Kiyev: Ranok, s.26.

² A. Çalış ve diğ.(2005). *Ukrayna Yerinde Pazar Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi. s.3.

milletler oluşturmaktadır. Nüfusun % 68'i kent nüfusu, % 32'si de kırsal nüfustur. Kilometre kareye 85 kişi düşmektedir. Ortalama yaşam süresi erkeklerde 61, kadınlarda 73'tür. Toplam nüfusun % 47'si erkek, % 53'ü kadındır. Bazı eğitim sorunlarına rağmen nüfusun % 99'u okuryazardır³.

Nüfusun % 85'i Ortodoks Hristiyan, % 10'u Katolik, % 3'ü Protestan, % 1,3'ü Yahudi ve % 0,7'si Müslüman'dır. Katolik mezhebi ülkenin batısında hakimdir. Tatarlar ise Ukrayna Müslüman nüfusunun çoğunu oluşturmaktadır. Ülkenin resmi dili Ukraynaca olmakla birlikte nüfusun yarıdan fazlası Rusça konuşmaktadır. Ülkenin doğusu ve Kırım büyük oranda Rusça konuşmaktadır. Ayrıca, Kırım bölgesinde Kırım Tatarcası da konuşulmaktadır. Kırım Tatarcası Ural Altay dil aile grubunun Kıpçaklı ağzı lehçesindendir⁴.

1.2. Geçmişten Günümüze Ukrayna

Günümüzde Ukrayna'nın başkenti olan Kiev, 9. yüzyılın ortalarına kadar Hazar Kağanlığı'nın bir parçasıydı. Peçenekler Kiev şehrine Türkçe *Sambat* adını vermişlerdi. 860 yılı civarında Viking kralı Rurik'in komutanları tarafından Hazar Kağanlığı'nın elinden alındı ve Kiev Knezliği'nin bir parçası oldu. 14. yüzyılda Ukrayna topraklarının doğu kısmı Kiev dahil Litvanya Grandüklüğü'nün eline geçti. Batı kısımları ise Lehistan Krallığı'nın bir parçası haline geldi. 16. yüzyıl ortalarında Dinyeper ırmağı boylarındaki Zaporizya bölgesinde yaşayan bazı gruplar örgütlenerek devletimsi bir birlik oluşturdular. Kendilerine Kazak adını veren bu savaşçı insanlar Lehistan, Osmanlı Devleti ve Çarlık Rusyası'nı talan ederek geçimlerini sağlıyorlardı. 17. yüzyılın ikinci yarısında bu bölge Lehistan, Osmanlı Devleti ve Çarlık Rusya'sı arasında büyük çekişmelere sahne oldu. Ancak Lehistan ve Osmanlı Devleti'nin zayıflaması üzerine bu durumdan Rusya karlı çıktı. 18. yüzyılın sonunda Lehistan'ın parçalanması sonucu Rusya Ukrayna'nın büyük bir bölümüne el koydu⁵.

Ukrayna SSCB'nin en büyük üçüncü ülkesiydi. Aynı zamanda ekonomik açıdan da Rusya'dan sonra ikinci sırada gelmekteydi. Bu durumu Ukrayna'nın, sırada gelen üçüncü ülke olan Kazakistan'dan, dört katı daha fazla üretim yapmasıyla alakalıdır. SSCB'nin tarım ürünlerin dörtte biri Ukrayna sınırları içerisinde yetiştiriliyordu.

³ Kormiç ve Bagatckiy (2011), s.29.

⁴ Kormiç ve Bagatckiy (2011), s.32.

⁵ http://izomuseum.ru/ukraina_v_sostave_sssr-6.html. (Erişim tarihi 13.11.2013)

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1919 yılında Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (USSC) kuruldu. Bu cumhuriyet 1922 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne katıldı. Anlaşma gereği olarak ülke ismi Ukrayna USSC olarak değiştirilmişti ve ona SSCB'nin içinde bağımsız bir ülke statüsü verilmişti⁶.

İkinci Dünya Savaşı başladıktan sonra 22 Haziran 1941 tarihinde Alman Wehrmacht birlikleri Sovyetler Birliği'ne girdiler. İşgal döneminde 5-8 milyon civarında Ukraynalı yaşamını kaybetti. 500 bin civarında Yahudi, Alman Nazileri tarafından öldürüldü⁷. Savaş sonrasında ülke yıkım içindeydi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında SSCB hükümeti daha çok ağır sanayinin gelişmesine önem vermiştir. Bunun nedeni de savunma sanayinin ihtiyaçlarını karşılamasıdır. Savunma sanayinin en önemli amacı da nükleer silah seri üretimi yapabilecek fabrikalar kurmaktır. Bunun yanında kullanmak üzere kömür ve demir üretimi çok hızlı artmıştı, SSCB'nin önemli fabrikaları ve ağır sanayisi Ukrayna'da yer alıyordu ve böylece Ukrayna sanayileşmişti. Savunma sanayinin yanında sivil uçak, tarım makineleri, tren ve diğer ulaşım araçlarının üretimi de yapılıyordu⁸.

Ukrayna'nın Sovyet dönemi tarihindeki en önemli olaylardan biri de 26 Nisan 1986 yılındaki Çernobil reaktör kazasıdır. Bu kazadan dolayı ortaya çıkan radyoaktif serpinti, 350.000 kişinin olay bölgesinden uzaklaştırılmasına neden oldu. 8 Aralık 1991 yılında Beyaz Rusya, Rusya ve Ukrayna ortak bir karar alarak Sovyetler Birliği'ni resmen ortadan kaldırmaya karar verdiler. 24 Ağustos 1991 tarihinde USSC parlamentosu bağımsızlığını ilan etti ve böylece haritada yeni bir devlet ortaya çıktı. Bu devletin adı de Ukrayna olmuştur. Çoğu ülke bağımsızlıklarını ilan ettikten sonra Bağımsız Devletler Topluluğu ortaya çıktı ve Ukrayna bu topluluğa üye olmuştur⁹.

⁶ http://izomuseum.ru/ukraina_v_sostave_sssr-6.html. (Erişim tarihi 13.11.2013)

⁷ http://izomuseum.ru/ukraina_v_sostave_sssr-6.html. (Erişim tarihi 13.11.2013)

⁸ <http://www.pskmv.ru/pages&id=37&p=6>. (Erişim tarihi 18.11.2013)

⁹ Kormiç ve Bagatckiy (2011), s.39.

1.3. Ukrayna'nın Dış Politikası

Ukrayna, Yarı Başkanlık tipi Cumhuriyet rejimi ile yönetilmektedir. Cumhurbaşkanlığı, Bakanlar Kurulu ve Parlamento, ülke yönetiminde söz sahibi olan üç temel organdır¹⁰. Bu üç organ, ülkenin iç ve dış politikasını çizmektedirler.

Dış politika oluşturma sürecinin bir ülkenin iç siyasal yapısından ayrı düşünülmesi pek mümkün değildir. Ukrayna'nın dış politikasını anlayabilmek için, yeni bağımsızlığına kavuşmuş bir devletin öncelikle kendini tanımlama ve konumlandırma sürecinin ardından, sistemin diğer oyuncularından gelen tepkileri dikkate alması gerekmektedir. Bağımsızlığını kazandığı yıldan itibaren Ukrayna, tarihte pek alışık olmadığı bir deneyim yaşamak zorunda kalarak, kendi dış politikasını kendi oluşturmak durumunda kalmıştır. O zamana kadar ülkenin dış politikasını iki seçenek olarak kabul eden yöneticiler, zaman içerisinde dikkate almadıkları diğer güçlerin de var olduğunun farkına vardılar¹¹.

Zamanın ilerlemesi ile ülke dış politikasında tek yönlü bir politika yerine çok yönlü bir politika izlenmektedir. Bu politika 1993 yılında kabul edilen "Ukrayna Dış Politikasının Temel Yönelimleri" adlı belge ve Birleşmiş Milletler'inin Sözleşmesi ilkeleri çerçevesinde yürütülmektedir. Ukrayna yürüttüğü dış politika stratejisi doğrultusunda ülkeleri belirli bir gruplamaya koymuştur. Buna göre Ukrayna'nın dış politika yönelimleri;

- Devletler arası ikili ilişkileri geliştirme kapsamında komşu ülkelerle, stratejik ülkelerle ve uluslararası siyasi sisteme etkisi olan ülkelerle ikili ilişkiler kurmak,
- Avrupa Birliği ile siyasi ve kurumsal yakınlaşma sağlamak, NATO ile ilişkileri geliştirmek,
- Çok taraflı ilişkiler çerçevesinde uluslararası örgütlerin faaliyetlerine katılmak ve bölgesel örgütlerde, forumlarda ve birliklerde etkin işbirliğinde bulunmak¹².

Orta büyüklükte bir devlet olarak Ukrayna'nın dış politika çıkarları ve hevesleri genelde bölgesel boyuttadır. Bu nedenle Batı'nın ikili ve çok taraflı yardımlarıyla desteklenen bölgesel gruplaşmalar içinde yer almayı tercih etmektedir. Ukrayna bu

¹⁰<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80?test=4/UMfPEGznhhUbT.ZiLUCcztHI416s80msh8Ie6>. (Erişim tarihi 10.12.2013)

¹¹ M.S. Palabıyık ve A. Yıldız (2006). *Avrupa Birliği*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş., s.23.

¹² Y. Yıldırım (2010). *Rus Dış politikasında Ukrayna faktörü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.50.

bağlamda, bir yandan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle çeşitli örgütlerde yer alırken, öte yandan güneyde Karadeniz’de KEİ (Karadeniz Ekonomik İşbirliği) ve GUUAM (Georgia-Ukraine-Uzbekistan-Azerbaijan-Moldova) örgütlerin kurucu üyesi olmuştur¹³. Yine de ülkenin en önemli ilişkileri eski SSCB ülkeleri ile devam etmektedir. Birlik ülkeleri tek bir çatı altında yönetildiği zaman dış politika oluşturmaya gerek yoktu fakat bağımsızlıktan sonra en yakın ülke ile bile bir dış politika izlenmesi zorunlu olmuştur.

Hem Avrupa Birliği’nin, hem de NATO’nun 1990 larda başlatmış oldukları genişleme hareketlerinin her ikisinin de Ukrayna sınırlarında durmuş olması nedeniyle, Ukrayna, Rusya ve batılı devletler arasında bir tampon bölge haline gelmiştir. Bu durumdan dolayı, ülke diğer farklı ülkeleriyle ilişkilerini geliştirerek dış politika alternatiflerini çoğaltmaya çalışmıştır.

Ancak Ukrayna’nın gerek iç dinamikleri, gerek tarihi deneyimleri, gerekse de ekonomik gerçekleri göz önünde bulundurulursa Rusya’yı göz ardı eden bir dış politika çizgisini uzun süre sürdürme olanağı bulunmamaktadır. Turuncu Devrim ve ardından yaşananlar bunu doğrulamaktadır. Ukrayna’nın diğer devletler ve örgütlerle ilişkilerinin Ukrayna’nın Rusya ile olan ilişkisinden büyük ölçüde etkileneceğini görmekteyiz¹⁴.

2. Avrupa Birliği

İkinci Dünya Savaşı sonrasında her alanda büyük yıkıma uğrayan Avrupa, bu durumdan kurtulmak için bir çıkış yolu aramaktaydı. Bunun bir sonucu olarak, Avrupa’da barışın yeniden kurulması, Avrupa ülkelerinin ortak değerler etrafında bir araya gelmesi ve özellikle refahı artıracak şekilde ekonomik alanda kuvvetli bir işbirliğinin başlatılması fikri ile Avrupa Birliği’nin temelleri atılmış oldu¹⁵.

2.1. Avrupa Birliği Nedir?

Avrupa Birliği (AB), Dünya üzerindeki en büyük ekonomilerden biridir. Özellikle Soğuk Savaşın bitişi ile ivme kazanan küreselleşme sürecinde, Avrupa

¹³ E. Kandemir (2008). *Uluslararası sistemin yeni düzen arayışında Karadeniz’in değişen jeopolitiği*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, s.50.

¹⁴ T. Biliner (2007). Ukrayna Dış politikasını etkileyen Unsurlar. *Karadeniz Araştırmaları*, 1 (13) s.132.

¹⁵ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=3> (Erişim tarihi 18.12.2013)

kıtasının hemen hemen tamamını kapsayan bu büyük yapı küresel bir güç olma yolunda ilerlemektedir¹⁶.

AB'nin geçmişi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlamaktadır. 1947 yılında ABD Dışişleri Bakanı G. Marshall tarafından kamuoyuna duyurulan ve bu nedenle Marshall Planı olarak bilinen "Avrupa'yı İyileştirme Planı" ile 18 Avrupa ülkesine büyük maddi yardımlarda bulunulmuştu. Böylelikle zor durumda olan kıta yaralarını sarmaya başlamıştı¹⁷.

Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg tarafından 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kuran Paris Antlaşması ile 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğunu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kuran Roma Antlaşmaları imzalandı. İmzalanan bu anlaşmalar bugünkü Avrupa Birliği'nin temelini oluşturmuştur¹⁸. Avrupa Ekonomik Topluluğu, her türlü mal ve hizmeti kapsayan geniş bir ortak pazarın inşa edilmesini içermektedir. Altı kurucu ülke arasındaki gümrük vergileri 1 Temmuz 1968'de kaldırıldı ve 1960 larda özellikle ticaret ve tarım alanlarında olmak üzere ortak politikalar uygulamaya kondu. Bu tür gelişmelerin sonucu olarak Danimarka, İrlanda ve İngiltere de katılmaya karar verdi. Altı üyeden dokuz üyeye olan ilk genişleme 1973'te gerçekleşti. Aynı zamanda, yeni sosyal ve çevresel politikalar benimsendi ve 1975'te Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF) kuruldu. 1981'de Yunanistan, ardından 1986'da İspanya ve Portekiz Topluluklara katıldı. 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla Avrupa'nın siyasi şekli dramatik bir şekilde değişti. Bu, Ekim 1990'da Almanya'nın birleşmesine ve Sovyet kontrolünden kurtulan orta ve doğu Avrupa ülkelerinin demokrasiye kavuşmasına ön ayak oldu. Altı eski Sovyet bloğu ülkesinden (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya ve Slovakya), önceden Sovyetler Birliği'nin parçası olan üç Baltık devletinden (Estonya, Letonya, Litvanya), eski Yugoslav cumhuriyetlerinden birinden (Slovenya) ve iki Akdeniz ülkesinden (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Malta) üyelik başvuruları alındı. Bu sırada, AET üye devletleri yeni bir antlaşma üzerinde çalışıyordu; antlaşma Aralık 1991'de Maastricht'de yapılan Avrupa Zirvesi'nde (Avrupa Hükümet ve Devlet Başkanları Konseyi veya AB Konseyi olarak da bilinir) kabul edildi. Maastricht Antlaşması, mevcut Topluluk sistemine hükümetler arası işbirliğini (dış

¹⁶ Palabıyık ve Yıldız (2006), s.1.

¹⁷ Palabıyık ve Yıldız (2006), s.7.

¹⁸ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=3> (Erişim tarihi 18.12.2013)

politika ve iç güvenlik gibi alanlarda) ekleyerek Avrupa Birliği'ni (AB) kurdu. Antlaşma 1 Kasım 1993'de yürürlüğe girdi. 1995'te üç ülke daha — Avusturya, Finlandiya ve İsveç — Avrupa Birliği'ne katılarak toplam üye sayısını 15'e çıkardı. Bunun devamında Aralık 1997'de başlayan müzakereler 10 aday ülkenin 1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne katılmasıyla sonuçlandı. 1 Ocak 2007'de bunları Bulgaristan ve Romanya takip etti ve AB üye sayısı 27'ye çıktı. En son olarak da 1 Temmuz 2013'te Hırvatistan Avrupa Birliği üyesi olmuştur¹⁹.

Günümüze kadar geçen süre içinde, Avrupa devletleri, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alandaki işbirliklerini güçlendirdiler. Kuruluş yıllarında sadece 6 üyeden oluşan Avrupa Toplulukları, değişik tarihlerde yeni üyelerin katılımı sonucu 28 üyeden oluşan bir Birlik halini almıştır. Bugün itibariyle AB'nin üyeleri Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya ve Yunanistan'dır. Halihazırda AB, Türkiye ve İzlanda ile katılım müzakerelerini sürdürmektedir. Ayrıca AB, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan'a adaylık statüsü tanımış olup, iki ülke ile katılım müzakerelerini henüz başlatmamıştır²⁰.

2.2. Dünya Sahnesinde Avrupa Birliği

Pascal Fontaine “AB Nedir?” adlı kitabında Avrupa Birliği'nin ekonomik, ticari ve parasal açıdan, başlıca dünya güçlerinden biri haline geldiğini fakat aynı zamanda siyasi olarak cüce kaldığını söylemektedir²¹. Avrupa Birliği Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi uluslararası kuruluşlarda ve BM'inin uzmanlaşmış kurumlarında ve ayrıca çevre ve kalkınmayla ilgili dünya zirvelerinde kayda değer bir nüfuza sahiptir. Yine de, diplomatik ve siyasi açıdan AB ve üyelerinin başlıca dünya sorunları üzerinde tek sesle konuşabilmek için daha uzun bir yol kat etmesi gerektiği doğrudur. Dahası, askeri savunma ulusal hükümetlerin elindedir ve bu hükümetler de bağlarını NATO gibi ittifaklar içinde inşa etmektedir²².

¹⁹ P. Fontaine (2010). AB nedir? Lüksemburg: Avrupa Birliği Resmi Yayınlar Ofisi, s.12-13.

²⁰ <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=3> (Erişim tarihi 18.12.2013)

²¹ Fontaine (2010), s.65.

²² Fontaine (2010), s.65.

AB dışışleri politikasının amacı, sadece kendi çevresinde değil, aynı zamanda Afrika, Ortadoğu ve Kafkaslar gibi dünyanın diğer sıcak noktalarında da güvenliği, istikrarı, demokrasiyi ve insan haklarına saygıyı sağlamaktır. Dışışleri politikasının başlıca aracı, seçim gözlem görevleri, insani yardım ve kalkınma yardımı gibi uygulamaları kapsayan ‘yumuşak güçtür’. 2009’da, AB çoğu Afrika’da olmak üzere 30 ülkeye 900 milyon Euro değerinde insani yardım bağışlamıştır. AB dünyanın kalkınma yardımlarının % 60’ını sağlamakta ve dünyanın en muhtaç ülkelerine yoksullukla mücadele, insanları doyurma, doğal afetlerin zararlarından korunma, içme suyuna erişim ve hastalıklarla mücadele konusunda yardımcı olmaktadır²³.

Avrupa Birliği dış ülkelere yardım ettiği gibi aynı zamanda bütün dünyayla açık bir ticaret politikası sürdürmektedir. Bir ticari güç olarak sahip olduğu önemi dünya ticari ilişkilerini düzenlemekte kullanmaktadır. AB, Dünya Ticaret Örgütü’nün kural temelli sistemini desteklemektedir. Böylece, uluslararası ticarete belli bir dereceye kadar yasal kesinlik ve şeffaflık sağlamaktadır. AB ticaret politikası kalkınma politikası ile yakından bağlantılıdır. Bu politika kapsamında geçiş sürecindeki ülkelere ve gelişmekte olan ülkelere gelen ithalatların çoğu ya düşük bir vergi ile girmektedir ya da vergiden muaf tutulmaktadır²⁴. Aynı zamanda AB diğer ülkeler ile ticaretini arttırarak dünyanın farklı bölgelerinde yükselen ekonomilere destek vermektedir.

Uyguladığı bu politikalar çerçevesinde AB dünya güçleri arasında yerini korumakla kalmamakta, hızlı bir şekilde gelişmeye ve lider konumuna geçmeyi de hedeflemektedir.

2.3. Avrupa Birliği Dış Politikası

AB’nin dış politikası hakkında bilgi vermeden önce Avrupa Birliği’nin yapısına bakılması gerekmektedir. AB üç unsurdan oluşmaktadır, bunların birinci destek unsuru Avrupa Topluluklarını (Avrupa Komisyonu) içine almaktadır. İkinci destek unsuru Ortak Dış İşleri ve Güvenlik Politikasını (Avrupa Birliği Konseyi) ifade etmektedir. Üçüncü unsur olarak ise suç konularında Polis ile Yargı işbirliği vardır²⁵.

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP), Avrupa Birliği politikalarından en tartışmalı olanıdır. Ortak bir politika tasarlamak üye devletler arasındaki görüş

²³ Fontaine (2010), s.66.

²⁴ Fontaine (2010), s.69.

²⁵ <http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/turkish/C42/66/> (Erişim tarihi 19.12.2013)

farklılıklarından dolayı oldukça zordur. OGDG ancak 1992 yılında, Maastricht Anlaşması ile resmi olarak oluşturulabilmiştir. Bu anlaşmanın 11. maddesi OGDG ile ilgili olarak beş temel prensip belirtmiştir. Bunlar, Birliğin temel çıkarlarının ve ortak değerlerinin korunması; Birliğin güvenliğin güçlendirilmesi; uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi ve barışın korunması; uluslararası işbirliğin sağlanması; demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları konularının geliştirilmesidir²⁶.

Maastricht Anlaşması OGDG'nin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için iki temel araç belirtmiştir:

- Ortak Pozisyon,
- Ortak Hareket.

Ancak üye devletlerin dış politikalarını belirlemede bağımsız hareket etme çabaları, bu politikanın etkin işleyişini zorlaştırmıştır. Bunların sonucu olarak 1997'de Amsterdam Anlaşması ile yeni enstrümanlar oluşturulmuştur. Bunlar:

- Ortak Strateji,
- Karar Verme Süreci,
- OGDG Yüksek Temsilcisi,
- Troyka,
- Siyaset Planlama ve Erken Uyarı Birimi,
- Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası.

Yeni araçların çıkartılmasıyla OGDG'yi geliştirmek ve daha etkin kullanmak planlanmaktaydı²⁷. Fakat ülkeler arası değişkenlik gösteren istekler sonraki anlaşmalar ile bile ortak bir politika anlayışı getirmemiştir. 1997 Amsterdam, 2001 Nice anlaşmalarından sonra gelen Lizbon Antlaşması, AB yapısındaki sütunları ortadan kaldırmışsa da, güvenlik ve savunma konularının nasıl kararlaştırılacağı konusunda bir değişiklik yapmamıştır.

3. Ukrayna Avrupa Birliği İlişkisi

Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla ortaya çıkan yeni devletler AB'nin komşuları olmuştur. Bununla beraber başlayan komşuluk ilişkileri hala sürmektedir. Eski doğu

²⁶ Palabıyık ve Yıldız (2006), s.63.

²⁷ Palabıyık ve Yıldız (2006), s.65.

bloğu ülkelerinden bazıları AB üye kriterlerini yakalayıp Birliğe girmeyi başarmışlardır, bazıları ise bu sürecin içinden yeni geçmeye başlamışlardır. Eski Sovyet Cumhuriyetlerinden ilk olarak 2004'te Estonya, Litvanya ve Letonya AB'ye katılmıştır. Bu ülkelerin AB'ye girmesi o kadar zor olmamıştır çünkü SSCB zamanında bile bu ülkeler diğer Sovyet Cumhuriyetlerine benzememiş ve her zaman Sovyetlerden ayrılmak istemişlerdi. Fakat diğer ülkeler için, örneğin Ukrayna ve Beyaz Rusya gibi, bu süreç o kadar kolay geçmemektedir. Bunun en önemli nedeni ise Rusya'dır. Yakın komşularının, özellikle Ukrayna'nın AB'ye girmesi Rusya'nın sıcak denizlere inme planlarına ters düşmektedir, bu yüzden de Rusya Ukrayna'nın AB'ye girmemesi için her türlü engeli koymaktadır. Aynı zamanda, Rusya ekonomik olarak Ukrayna'yı kendisine özellikle enerji alanında bağımlı bir hale sokarak bunu siyasal bir araç olarak Ukrayna'ya karşı kullanmaktadır. Bunun en güzel örneği Ukrayna'daki 2013 yılı sonlarında başlayan olaylardır. Bunun sonucu ise bu ülkelerin Birliğe girmesi daha çok zaman alacaktır.

3.1. Ukrayna'nın Avrupa Birliği Entegrasyonu

Ukrayna için AB üyeliği bir amaç olarak ilk kez 2005 yılında, yeni seçilmiş cumhurbaşkanı Viktor Yuşçenko, tarafından öne sürülmüştür. O zamana kadar Ukrayna üyelik için başvuru yapmamış ve hatta AB'ye girecek ülkeler arasında yer almamıştır. Ukrayna'nın AB ile olan ilişkisi sadece Avrupa Birliği Ortaklık ve İşbirliği anlaşması çerçevesindeydi. Yuşçenko'nun politikasında bunu en yakın zamanda yapması planlanıyordu. Ukrayna ve AB ülkeleri arasında Komşuluk politikası (Neighborhood policy) gelişmektedir. Ukrayna ve AB ülkeleri vize alma konusunda kolaylık sağlanması ve serbest ticaret alanının oluşması açısından görüşmelere devam etmekteydiler²⁸.

Ukrayna'nın AB'ye girmesi için başvuru yapması gerekiyor ve bu başvurunun bütün üye ülkeler tarafından onaylanması gereklidir. Daha 2002 yılında AB'nin genişlemesinden sorumlu komiseri, Günter Verheugen, Ukrayna'nın bir 10-20 yıl içerisinde AB'ye üye olmasının mümkün olduğunu belirtmişti. 2005 yılında AB ve Ukrayna arasındaki ilişkide gelişme görülmüştür, ancak 2007 yılında Ukrayna ve AB arasında sıkı bir işbirliği anlaşması imzalanırken, anlaşmada üyelikle ilgili herhangi bir

²⁸ Kormiç ve Bagatckiy (2011), s.165.

ifade yer almamıştır. Bunun sebebinin de Fransa'nın olumsuz bakışı olduğunu Alman gazetesi Frankfurter Allgemeine vurgulamaktaydı²⁹.

2010 yılında yeni cumhurbaşkanının, Viktor Yanukoviç'in gelmesiyle Ukrayna-AB ilişkileri yeni ivme kazanmıştır. 22 Kasım 2010 tarihindeki "Ukrayna-AB" zirvesinde kısa süreli vize uygulamasının kaldırılmasıyla ilgili eylem planı kabul edilmiştir. Bununla birlikte taraflar AB programlarında genel işbirliği prensipleri hakkında protokol imzalamışlardı ve AB komisyonu başkanı Jose Manuel Barroso ortaklık anlaşmasını 2011'in ortalarına doğru imzalamayı planladığını belirtmişti. Fakat muhalefet liderinin, Yuliya Timoşenko'nun Ağustos 2011 yılında hapse atılması bunu ertelemiştir. Hatta AB'nin Ukrayna'ya karşı tutumu değişmiştir. 30 Mart 2012 tarihinde Avrupa Birliği ve Ukrayna Baş müzakerecileri, AB ile Ukrayna arasında derin ve kapsamlı bir serbest ticaret anlaşmasını (Deep and Comprehensive Free Trade Agreement) öngören Ortaklık Anlaşmasını imzaladılar. Avrupa Birliği yetkilileri tarafından yapılan açıklamada, Ortaklık Anlaşması'nın paraflanmasının "tamamen teknik" bir adım olduğu belirtildi. Anlaşmanın paraflanması, Ukrayna'nın AB perspektifini güçlendirmek için bir iyi niyet göstergesi olarak yorumlandı³⁰.

25 Şubat 2013 tarihinde "Ukrayna-AB" zirvesi açılışında, Jose Manuel Barroso "Bu yıl Ukrayna için bir kırılma yılı olmalıdır ve Ukrayna'nın artık hangi yönde devam etmek istediğine karar vermesi gerekmektedir. Ortaklık anlaşmasının imzalanması, eğer Ukrayna Stefan Füle'ün 2010 yılında ortaya koyduğu 19 gereksinimlerini yerine getirirse bu sonbaharda olabilir". Bu gereksinimlerden bazıları şu şekilde özetlenebilir: 2012 seçimlerinde ortaya çıkan seçim hatalarının düzeltilmesi; adliye, seçim öncesi ve anayasa alanında reformların gerçekleştirilmesi; serbest ticaret bölgesinin oluşturulması için reformların yapılması, doğrudan yatırımlar için olumlu iklimin oluşturulması ve devletin muhalefet ile daha ılımlı bir ilişki yürütmesi. Bu gereksinimlerin yerine getirilmemesi halinde ortaklık anlaşmasının otomatik olarak 2016-2017 yılına kadar ertelenebileceği bildirildi. Diğer taraftan bu anlaşma imzalanırsa bile, önce Avrupa Parlamentosunda ve bütün AB ülkeleri parlamentolarında onaylanması gerekmektedir.

²⁹ http://smi.liga.net/articles/2013-03-04/8587482-poslednyaya_ustupka_ukraine_udalos_dobitsya_progressa_v_otnosheniyakh_s_es.htm. (Erişim tarihi 18.12.2013)

³⁰ http://ikv.org.tr/images/upload/data/files/55-ab_ukrayna.pdf (Erişim tarihi 22.12.2013)

Belçika ve Hollanda, muhalefet liderinin hapiste kaldığı sürece bu anlaşmayı onaylamayacaklarını daha önce belirtmişlerdi.³¹

2013 sonbaharında imzalanması planlanan Ukrayna-AB Ortaklık Anlaşması'nın imzalanması çok büyük bir olay yaratmış oldu. Bunun sebebi ise hali hazırda olan ortaklık anlaşmasının Ukrayna Devlet Başkanı tarafından imzalanmasını reddetmesidir. İmzalamayı reddetmesi açıklaması sonucunda binlerce kişi sokaklara döküldü ve Devlet Başkanını ve iktidarı protesto etmeye başladılar. Haftalarca süren protestolar Devlet Başkanının Rusya ile daha yakın ilişkiler kurmak için Rusya, Kazakistan ve Belarus ile Gümrük Birliği anlaşmasını imzalama isteği protestolara yeni ivme kazandırmıştır. Sonuç olarak; Devlet Başkanı geri adım atmak zorunda kaldı ve yaptığı açıklamada AB ile ilişkilerin kopmasını istemediğini ve anlaşmayı imzalamayı AB'nden gelen kabul edilebilir şartları sunana kadar ertelemiştir. Erteleme süreci uzun sürmemiş ve 2014 Mart ayında Cumhurbaşkanının ülkeden kaçması, yüz kişiye yakın protestocuların öldürülmesi, Rusya'nın Kırım'a askerlerin getirilmesi ve referandum sonucu Kırım'ın Rusya'ya bağlanması Ortaklık Anlaşması'nın siyasi kısmının imzalanmasına sebep oldu.

3.2. Rusya ve Avrupa Birliği İkileminde Ukrayna

Ukrayna, Rusya ve Avrupa arasındaki stratejik konumuyla önemli bir devlettir. Ruslar, Ukrayna topraklarını daima bir geçiş bölgesi, stratejik bir bariyer, kendilerini ve yabancıları ayıran bir tampon bölge olarak düşünmüşlerdir.

Tarih boyunca Karadeniz ve çevresinde; küresel güçler hakimiyet kurmak, bölgede etkin bir konumda olmak için yoğun mücadeleler vermişlerdir. Soğuk Savaş süresince ise Karadeniz ve çevresinde SSCB hakim konumda olmuştur. Bu nedenle o günkü koşullarda diğer küresel güç olan ABD, Karadeniz üzerinde önemli bir hakimiyet kuramamış; etkin bir konuma sahip olamamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Karadeniz'in ve çevresinde yer alan ülkelerin jeostratejik önemi bir kat daha artmıştır. Sovyetlerin dağılmasıyla beraber Rusya, Karadeniz üzerindeki etkin konumunu kaybetmiştir. Karadeniz çevresinde yeni ortaya çıkan ülkelerle birlikte Karadeniz üzerinde küresel güçler arasında yaşanan güç mücadelesi yeniden kızışmıştır.

³¹ http://smi.liga.net/articles/2013-03-04/8587482-poslednyaya_ustupka_ukraine_udalos_dobitsya_progressa_v_otnosheniyakh_s_es.htm. (Erişim tarihi 18.12.2013)

Günümüzde de yaşanan bu mücadele Ukrayna devletini doğrudan etkilemektedir. Özellikle Ukrayna, enerji nakil hatlarının geçtiği ve alternatif enerji nakil hatlarının geçeceği rotalar üzerinde kilit konuma sahip olma nedeniyle bu ülkeye atfedilen önemi bir kat daha artmıştır³².

Dünya'daki Büyük Güçlerin gözdesi olan Ukrayna, Rusya ile rekabet etmek ve Rusya ile iş yapmak isteyenler için bir köprü ülkesidir. Ukrayna'nın Rusya ile olan ilişkisi tarih boyunca devam etmektedir ve bu ilişkinin devam etmemesi mümkün değildir. Diğer taraftan ise oyuncular değişmektedir: Soğuk Savaş zamanında Ukrayna'yı kritik bir bölge olarak gören ABD, ondan sonra yine Rusya'ya kafa tutmak isteyen Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve günümüzde enerji kaynaklarına muhtaç olan Avrupa Birliği Ukrayna toprakları üzerinde etkisini artırmaya çalışmaktadırlar.

3.3. Ukrayna-Rusya İlişkisi

Tarafların ortak bir tarihe ve kültüre sahip olmalarına karşın iki ülke arasındaki ilişkilerin genel olarak olumsuz bir şekilde gerçekleştiği söylenebilir. Bunun en büyük gerekçesi Rusya'nın Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra bölge ülkeleri üzerinde bir baskı kurmak istemesi ve kendini eski Sovyetlerin mirasçısı olarak kabul etmesidir. Dolayısıyla Sovyetler Birliği dönemindeki güçlü yapının yeniden oluşturulması Rusya'nın en büyük isteğidir. Rusya bölgedeki etkin varlığını koruyabilmek için Ukrayna'nın önemini farkındadır. Aynı zamanda Rusya hem bu etkinliğini arttırmak hem de Ukrayna'nın konumunu ve değerlerini kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmak istemektedir. Ukrayna'yı Rusya açısından önemli kılan konuları şöyle sıralayabiliriz:

- Rus ekonomisi açısından önemli olan, kömür ve demir madenlerin Ukrayna'dan çıkması,
- Kırım'da bulunan askeri üssü,
- Ukrayna'nın geniş Rusya topraklarının batıya açılan kapısını oluşturması ve enerji koridoru durumunda olması,

³² M.C. Bişkin, (2010). *ABD-AB-Rusya üçgeninde Ukrayna ve Gürcistan'da güç mücadelesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 1.

- Mekanik üretimi için önemli olan malların Ukrayna’da bulunması ve bu ülke ile yapılan ticarete katma değerin düşük olmasıdır³³.

Bu konular dikkatlice incelendiğinde ve Rusya gibi bir güç göz önünde bulundurulduğunda, Ukrayna’nın geleceğinin pek parlak olmadığı düşünülebilir. Ukrayna’nın Rusya ile olan ilişkisini bitirmenin imkansız olduğunu herkes iyi bilmektedir, dahası bu ilişkiyi zayıflatacak hareketler yapmanın bile çok zor olduğunu ülkede yaşanan son AB Ortaklık Anlaşması olayları açık bir şekilde kanıtlamaktadır.

3.4. Ukrayna-Avrupa Birliği İlişkisi

Dünya’nın en büyük enerji tüketicilerinden biri olan Avrupa Birliği, öz kaynaklarının yetersiz olması nedeni ile enerji ihtiyacını ithalat yoluyla karşılamaktadır. Kullanılan enerjinin % 50’si ithal edilmekte olup bu oranın 2020’de % 70 olması tahmin edilmektedir. Enerji talebinde ortaya çıkan artış, Avrupa Birliği açısından enerji alanındaki girişimleri ve stratejileri öncelikli konular arasına yükseltmiştir. AB’nin öz kaynaklarının ve Kuzey Denizi’nde bulunan kaynaklarının giderek azalışı ve birlik içinde kömür üretimindeki düşüş, birliğin dışa bağımlılığını arttıran faktörler arasındadır. Doğal gaz ve petrol ihtiyacının giderek artması, Avrupa Birliği’nin Rusya’ya olan bağımlılığını arttırmaktadır. Birlik, Rusya’ya olan bu bağımlılığı azaltmak için farklı enerji stratejileri geliştirmektedir. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra ortaya çıkan devletlerle ilişkileri geliştirme, bu stratejilerden biridir. Bu strateji doğrultusunda AB’nin ilgi gösterdiği ülkelerden biri de Ukrayna’dır. Bu ilginin artmasında Ukrayna’nın Rusya ve AB arasında tampon konumunda bir ülke olması ve Rus enerji kaynaklarının Ukrayna üzerinden AB’ye ulaşması önemli birer unsurdur³⁴.

AB’nin enerjide dışa olan bağımlılığı, Ortak Dış ve Güvenlik Politikasında (ODGP) enerji güvenliğine de yer verilmesini sağlamıştır. ODGP’nin araçları olarak ortak stratejiler oluşturulması birlik tarafından benimsenen unsurlardandır. Bu doğrultuda, 1999 yılında Rusya ile ortak strateji ve Ukrayna için ortak strateji oluşturulması yönünde işbirliğine gidilmiştir. Avrupa Birliği, ABD’nin de desteğini alarak bu ülkeler ile olan ilişkilerini geliştirme isteğindedir. Bu doğrultuda Avrupa Birliği, doğu Avrupa ülkelerini Batı ile işbirliğine teşvik etmeye ve bu ülkelerin serbest

³³ Yıldırım (2010), s.63.

³⁴ R.Ö. Dönmez ve G. Telatar (2008). *Küreselleşen dünyada Avrupa Birliği*. Ankara: Phoenix Yayınevi, s.374.

piyasa ekonomisine geçiş süreçlerine yardımcı olmaya çalışmıştır. Demokrasi ve insan hakları gibi kavramların alt yapısını bu ülkelerde oluşturarak bölgede istikrarın sağlanmasını amaçlamıştır. Avrupa Birliği ve Ukrayna arasındaki ilişki de bu yönde bir seyir izlemiştir. Ukrayna bağımsızlığını kazandıktan sonra, serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecinde, demokrasi ve insan haklarının gelişmesinde AB tarafından desteklenmiştir. Ukrayna ile ilişkilerini daha da geliştirmek için 2004 ilkbaharında AB'nin "yeni komşuluk siyasetini" ana hatlarıyla düzenleyen Brüksel, Ukrayna'yı da komşuluk ilişkilerinin yoğunlaştırılacağı ülkeler arasına dahil etmiřtir³⁵.

AB tarafından gösterilen bütün çabalara rağmen, Ukrayna AB ilişkisi bir türlü kayda değer bir gelişme göstermemiştir. Bunun en önemli sebeplerden biri komşu Rusya'nın buna izin vermemesidir. Yıllarca lke iktidarında olan yönetim daima Rus taraftarı olmuştur. Turuncu Devrim sonucu olarak iktidara geçen Yuşçenko yönetiminde gelişmeye başlayan AB ilişkileri 2006 yılın başında doğal gaz krizi ile sonuçlanmıştı. Böylece Ukrayna'nın doğal gaz bağımlılığı Rusya için önemli bir koz olmuştur. Günümüzde yine Ukrayna-AB ilişkisini güçlendirecek ve gelişmesini sağlayacak Ortaklık Anlaşmasının imzalanması ertelendi ve aralarındaki tansiyonlar iyice gerildi. Bunun en önemli sebebi, Ukrayna-AB ilişkilerinin gelişmesi Rusya'nın çıkarlarına ters düşmektedir.

3.5. Rusya'nın Enerji Kaynaklarının Transferinde Ukrayna'nın Önemi

Günümüzdeki kalkınmayı ve sanayileşip gelişmeyi dikkate alınacak olursa enerji kaynaklarının çok önemli bir konuma geldiği görülmektedir. Bu kaynaklara sahip olan ülkeler dünya üzerinde büyük güce sahip olmaktadırlar. Yeryüzünde doğal gaz rezervleri % 32,9'una, petrol rezervlerin ise % 4,7'sine sahip olan Rusya, enerji bakımından önemli bir potansiyele sahiptir³⁶. Bu kaynaklara sahip olma, Rusya'ya diğer ülkeler üzerinde bir üstünlük sağlamasına olanak vermektedir.

Sahip olunan enerji kaynakların kendi kalkınması için kullanmak önemli olmakla birlikte bu kaynakları diğer ülkelere ulaştırıp satmak da ülke ekonomisi için en büyük gelir kaynaklarından biridir. Rusya için de bu geçerlidir, ancak Rusya'nın bu kaynakları başka ülkelere ulaştırmakta oldukça önemli sorunlar yaşamaktadır. Kendi

³⁵ Yıldırım (2010), s.59.

³⁶ .K. Yüce (2010), *SSCB sonrası Hazar bölgesinde enerji mücadelesi ve Türkiye*, s.122.
<http://www.turksam.org/tr/a307.html> (Erişim tarihi 13.11.2013)

toprakları üzerinden Rusya kaynaklarının aktarılmasında sıkıntı yaşamamakla beraber yakın komşuları üzerinden geçen hatlarda sıkıntı vardır. Çeçenistan, Gürcistan ve şimdi de Ukrayna'da çıkan ayaklanmalar enerjinin güvenli bir şekilde ulaştırmada sıkıntı yaratmaktadır. Bu durumda Rusya karşısına enerji güvenliği sorunu çıkmaktadır. Bu sorunu çözmek için ve bu tür olayların önüne geçebilmek için askeri alanda güçlendirme politikasına öncelik vermekte ve eski Sovyet bloğu ülkelerinde askeri üsler kurmaktadır³⁷.

Rusya'nın enerji kaynaklara sahip olması aynı zamanda ona diğer ülkeler üzerinde bir üstünlük sağlamaktadır. Bu üstünlük enerji kaynakları ile yaptığı spekülasyonlara bağlıdır. Belli ülkelere herhangi bir sorunun çözülmesinde enerji hatların kapatılması o sorunun çözülmesine yardımcı olmaktadır. Ukrayna'da her yılbaşında yaşanan doğal gaz sıkıntıları Rusya'nın boru hatlarını kapatmasından kaynaklanmaktadır. Hatları kapatıp veya iletilen doğal gaz miktarını azaltarak ülkeyi enerji sıkıntısına sokmaktadır. Sonuç olarak Ukrayna için bu tür enerji sıkıntıları Rusya tarafından doğal gaz fiyatlarına yapılan yüksek zamları kabul ettirmektedir ve hem Ukrayna'ya hem de diğer ülkelere enerji gücünün elinde olduğunu bir daha hatırlatmaktadır.

Ukrayna'da yaşanan bu tür enerji sıkıntıları doğrudan AB ülkeleri de etkilemektedir. Çünkü ülkelerin çoğu petrol ve doğal gaz ihtiyaçlarını Rusya'dan karşılamaktadırlar. AB ülkelerin enerjisini sağlayan Rus boru hatların çoğu Ukrayna sınırları içerisinde geçmektedir. Bu durumda henüz Rusya-AB ile alternatif boru hatların yapılmadığı süreçte Rusya için Ukrayna'yı kendi kontrolünden bırakmamak öncelikli amacıdır.

³⁷ Yıldırım (2010), s.66.

İkinci Bölüm

Ukrayna ve Avrupa Birliği Ülkelerinin Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Göstergelerinin Karşılaştırılması

Bu bölümde, tez konusu olan AB ve Ukrayna'nın çeşitli alanlardaki göstergeleri verilmiş ve karşılaştırılmıştır. Göstergeler kendi aralarında sosyal, ekonomik ve siyasi olmak üzere üç ayrı grupta ele alınmaktadır.

1. Sosyal Göstergeler

Sosyal göstergeler bir toplumun sosyal hayatının durumunu gösteren verilerdir. Günümüzde sosyal gösterge örneklerinden en bilinenleri beklenen yaşam süresi, işsizlik oranları, bebek ölüm oranları, eğitim düzeyi ve diğerleridir. Bu gösterge örnekleri o toplumun sosyal hayatı hakkında, yaşayış tarzı ve nasıl bir millet olduğu hakkında bilgi verir. Sosyal göstergeler bir toplumun gelişmişlik düzeyini ve refah seviyesini anlatır. Örneğin bir toplumun sosyal göstergelerinden işsizlik oranı, bebek ölüm oranı gibileri düşük ise o toplum huzur ve refah içinde yaşıyor demektir. Aynı toplumda eğitim düzeyi, beklenen yaşam süresi gibi göstergeler ne kadar düşük ise o toplumda sıkıntı olduğu anlamına gelir.

1.1. Beklenen Yaşam Süresi

Beklenen yaşam süresi, bir kişinin ne kadar yaşayacağı tahmini ile ilgili bir göstergedir. Herhangi bir yaşta olan kişi, ülke ve coğrafi özelliklerine dayanarak yaşayabileceği süre ile ilgili tahminlerde bulunabilmektedir. Her ülkenin beklenen yaşam süresi ayrı ayrı hesaplanmaktadır ve ülkedeki çoğu faktör bu rakamı etkilemektedir³⁸.

Çalışmada AB ve Ukrayna için yıllara göre hesaplanan beklenen yaşam süresi tablo olarak verilmektedir. Tablo 1'e bakıldığında AB 28'in beklenen yaşam süresi 80 yaşa yaklaşmaktadır. Genel olarak AB ülkelerinde bu rakam 80'e yakındır hatta Almanya, İsveç, İspanya gibi gelişmiş ülkelerde bu rakam 80'nin üstüne çıkmaktadır.

³⁸<http://www.oecd.org/general/searchresults/?q=life%20expectancy&cx=012432601748511391518:xzeadub0b0a&cof=FORID:11&ie=UTF-8> Erişim tarihi 26.01.2014

AB-15³⁹ ülkelerinde bu rakam yüksektir fakat AB'ye sonradan üye olan ülkelerde bu rakam yavaş yavaş artış göstermeye başlamıştır. Bunun sebebi de ülkelerdeki yaşam standartlarının iyileşmesi ve insanların daha refah bir hayata sahip olmalarıdır.

Ukrayna için hesaplanan beklenen yaşam süresi rakamları 67-70 arasında bir değer almaktadır ve çoğu AB ülkesinin 10 yaş altındadır. Ancak eski SSCB ülkeleri olan Litvanya ve Letonya ile aralarında sadece 3 yaş fark vardır. Sonuç olarak yüksek olmayan beklenen yaşam süresi belli bir ölçüde Doğu Bloğuna ait olmaktan kaynaklanmış olma ihtimali vardır.

Tablo 1. Beklenen Yaşam Süresi

Ülke/ Bölge	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Avrupa Birliği (28 Ülke)	77,2	77,8	77,9	78,3	78,5	78,7	79,0	79,3	79,7	-
Ukrayna	-	-	-	67,6	67,4	67,7	-	70,0	70,7	70,8
Türkiye ⁴⁰	73,2	73,8	74,4	74,9	75,3	75,7	76,1	76,4	76,6	76,8
Belçika	77,6	78,3	78,4	78,8	79,2	79,1	79,4	79,6	79,9	79,8
Bulgaristan	72,2	72,4	72,3	72,4	72,7	73,0	73,4	73,5	73,9	74,0
Çek Cumhuriyeti	74,6	75,2	75,4	76,0	76,3	76,5	76,6	76,9	77,2	77,4
Danimarka	76,8	77,2	77,6	77,7	77,7	78,1	78,3	78,6	79,1	79,4
Almanya	78,0	78,6	78,7	79,2	79,4	79,5	79,6	79,8	80,1	80,2
Estonya	71,3	71,8	72,3	72,5	72,6	73,7	74,6	75,3	75,8	76,0
İrlanda Cumhuriyeti	77,6	78,0	78,3	78,6	79,0	79,5	79,5	80,1	80,1	80,2
Yunanistan	78,1	78,3	78,5	78,8	78,7	79,2	79,5	79,9	80,1	79,9
İspanya	79,0	79,7	79,6	80,4	80,4	80,8	81,2	81,6	81,8	81,7
Fransa	78,6	79,7	79,7	80,3	80,6	80,7	80,9	81,1	81,6	-
Hırvatistan	74,0	74,9	74,7	75,3	75,2	75,3	75,7	76,1	76,5	76,6
İtalya	79,4	80,3	80,2	80,8	80,9	81,2	81,4	81,8	82,1	-
Güney Kıbrıs Rum Yön.	78,3	78,4	78,0	79,4	79,1	79,9	80,2	80,8	80,5	80,4
Letonya	70,3	70,6	70,2	70,1	70,4	71,6	72,3	72,5	73,4	73,6

³⁹ AB-15 Ülkeleri: Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya, Lüksemburg, İngiltere, Danimarka, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya, Finlandiya, İsveç.

⁴⁰ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027 (Erişim tarihi 25.05.2014)

Tablo 1. Beklenen Yaşam Süresi (Devam)

Litvanya	71,5	71,5	70,7	70,5	70,2	71,1	72,4	72,6	73,1	73,4
Lüksemburg	77,2	78,6	78,8	78,6	78,7	79,8	80,0	80,1	80,4	80,7
Macaristan	72,1	72,5	72,4	72,9	73,0	73,6	73,8	74,1	74,5	74,6
Malta	78,1	78,8	78,9	78,8	79,5	79,4	79,8	80,9	80,4	80,3
Hollanda	78,1	78,7	79,0	79,3	79,7	79,8	80,2	80,3	80,6	80,5
Avusturya	78,1	78,7	78,9	79,4	79,6	79,9	79,8	80,1	80,4	80,3
Polonya	74,2	74,4	74,5	74,8	74,8	75,1	75,3	75,8	76,2	76,3
Portekiz	76,8	77,7	77,5	78,3	78,5	78,8	79,0	79,3	79,9	79,8
Romanya	71,6	72,2	72,4	72,8	73,2	73,3	73,3	73,5	74,3	74,3
Slovenya	75,7	76,5	76,8	77,5	77,6	78,3	78,5	79,0	79,4	79,4
Slovakya	73,4	73,7	73,7	73,9	74,0	74,4	74,8	75,0	75,5	75,7
Finlandiya	77,8	78,2	78,4	78,8	78,8	79,1	79,3	79,4	79,8	79,9
İsveç	79,5	79,9	79,9	80,2	80,3	80,5	80,7	80,9	81,0	81,0
Birleşik Krallık	77,8	78,4	78,6	78,9	79,1	79,2	79,8	80,0	80,4	-

Kaynak: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_mlexpec&lang=en (Erişim tarihi 26.01.2014)

1.2. Bebek Ölüm Oranı

Önemli sosyal göstergelerden biri ise bebek ölüm oranıdır. Bu oran, her 1000 yeni doğan bebekten bir yaşına gelemeyip ölen bebek oranını göstermektedir. Bu oranın mümkün olduğu kadar düşük olması beklenmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oran öngörüldüğü gibi düşük olsa da, dünya üzerinde hala bu oranın çok yüksek olduğu Afrika ve gelişmekte olan ülkelerin sayısı çoktur.

Aşağıdaki Tablo 2'ye bakıldığında AB ülkelerinin bebek ölüm oranı göstergelerinin yüksek olmadığı görülmektedir. Genel olarak AB'nin gelişmiş ülkelerindeki oranları 3 ile 5 arasındadır ve giderek azalmaktadır. AB'ye sonradan dahil olan ülkelerde bu oran biraz daha yüksektir ve AB içinde bu oranın en yüksek olduğu ülkeler en son üye olan ülkelerdir. Bunlara örnek olarak 2007'de üye olan Romanya ve Bulgaristan verilebilir, onların göstergeleri AB ortalamasının en az iki katına çıkmaktadır. Ancak yıllar itibariyle bakıldığında bu ülkelerdeki oran da gitgide düşmektedir. Diğer taraftan Ukrayna'da bebek ölüm oranına baktığımızda 10 yıllık bir

süre zarfında bu oran hemen hemen aynı kalmaktadır. Buradan ülkenin sağlık alanında fazla gelişme göstermediği anlaşılmaktadır.

Ukrayna ve AB-27⁴¹ bebek ölüm oranı göstergelerini karşılaştırdığımız zaman, Ukrayna'nın AB ülkelerinin oranından 2 hatta bazı yıllarda 2,5 katı fazla olduğunu görmekteyiz. Ukrayna'nın oranı AB ülkelerinin ortalaması üstünde kalmakla beraber, halihazırda AB üyesi olan Romanya ve Bulgaristan ile yakın oranlara sahiptir.

Tablo 2. Bebek Ölüm Oranı

Ülke/Bölge	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Avrupa Birliği (27 Ülke)	5,3	5,1	4,9	4,6	4,5	4,3	4,2	4,0	3,9	-
Avrupa Birliği (25 Ülke)	4,6	4,5	4,3	4,2	4,1	3,9	3,9	3,7	3,6	-
Ukrayna	9,5	9,4	10,0	9,6	11,0	9,9	9,4	9,2	9,0	8,4
Türkiye ⁴²	-	-	-	-	-	-	13,9	12	11,7	11,6
Belçika	4,1	3,9	3,7	4,0	3,9	3,8	3,5	3,6	3,3	3,3
Bulgaristan	12,3	11,6	10,4	9,7	9,2	8,6	9,0	9,4	8,5	7,8
Çek Cumhuriyeti	3,9	3,7	3,4	3,3	3,1	2,8	2,9	2,7	2,7	2,6
Danimarka	4,4	4,4	4,4	3,5	4,0	4,0	3,1	3,4	3,5	3,4
Almanya	4,2	4,1	3,9	3,8	3,9	3,5	3,5	3,4	3,6	3,4
Estonya	7,0	6,4	5,4	4,4	5,0	5,0	3,6	3,3	2,5	3,6
İrlanda Cumhuriyeti	5,1	4,8	4,0	3,6	3,3	3,4	3,3	3,8	3,5	-
Yunanistan	4,0	4,1	3,8	3,7	3,5	2,7	3,1	3,8	3,4	-
İspanya	3,9	3,9	3,7	3,5	3,4	3,3	3,2	3,2	3,1	3,5
Fransa	4,2	4,0	3,8	3,8	3,8	3,8	3,9	3,6	3,5	3,5
Hırvatistan	6,3	6,1	5,7	5,2	5,6	4,5	5,3	4,4	4,7	-
İtalya	3,9	3,9	3,8	3,6	3,5	3,3	3,4	3,2	3,2	-
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	4,1	3,5	4,6	3,1	3,7	3,5	3,3	3,2	3,1	-

⁴¹ AB-27 Ülkeleri: AB-15 ülkeleri ve Estonya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya, Çek Cumhuriyeti, Bulgaristan, Romanya

⁴² http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060 (Erişim tarihi 25.05.2014)

Tablo 2. Bebek Ölüm Oranı (Devam)

Letonya	9,4	9,4	7,8	7,6	8,7	6,7	7,8	5,7	6,6	6,3
Litvanya	6,7	7,9	6,8	6,8	5,9	4,9	4,9	4,3	4,2	3,9
Lüksemburg	4,9	3,9	2,6	2,5	1,8	1,8	2,5	3,4	4,3	2,5
Macaristan	7,3	6,6	6,2	5,7	5,9	5,6	5,1	5,3	4,9	4,9
Malta	5,7	5,7	5,4	3,6	6,5	8,2	5,3	5,5	6,3	-
Hollanda	4,8	4,4	4,9	4,4	4,1	3,8	3,8	3,8	3,6	-
Avusturya	4,5	4,5	4,2	3,6	3,7	3,7	3,8	3,9	3,6	3,2
Polonya	7,0	6,8	6,4	6,0	6,0	5,6	5,6	5,0	4,7	4,6
Portekiz	4,1	3,8	3,5	3,3	3,4	3,3	3,6	2,5	3,1	3,4
Romanya	16,7	16,8	15,0	13,9	12,0	11,0	10,1	9,8	9,4	9,0
Slovenya	4,0	3,7	4,1	3,4	2,8	2,4	2,4	2,5	2,9	1,6
Slovakya	7,9	6,8	7,2	6,6	6,1	5,9	5,7	5,7	4,9	5,8
Finlandiya	3,1	3,3	3,0	2,8	2,7	2,6	2,6	2,3	2,4	2,4
İsveç	3,1	3,1	2,4	2,8	2,5	2,5	2,5	2,5	2,1	2,6
Birleşik Krallık	5,3	5,0	5,1	4,9	4,7	4,6	4,5	4,2	4,2	-

Kaynak: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_r_minf&lang=en (Erişim tarihi 26.01.2014)

1.3. Eğitim Düzeyi

Bir ülkenin gelişmiş olduğunu gösteren önemli göstergelerden biri de, nüfusun eğitim düzeyidir. Göstergelerin çoğu ona az veya çok bağlı kalmaktadır. Örneğin eğitim almış insanların devlete ve millete olan faydası eğitim almamış olanlara göre daha fazladır. Eğitim düzeyi düşük olan ülkelerde yolsuzluğa daha sık rastlanmaktadır.

Bir ülkedeki eğitim düzeyi birçok parametre ile ölçülebilmektedir. Bunların arasında en sık rastlananlar ise okuryazar oranı, ilköğretime katılım oranı, lise düzeyi ve lise sonrası eğitime sahip olanların oranı, okul harcamaları, kişi başına düşen okul ve öğretmen sayısıdır. Günümüzdeki teknolojinin hızlı gelişmesi, yeni okulların açılması ve eğitim alabilmek için fırsatların genişlemesi sonucu okuryazar oranları artık çoğu ülkede en yüksek seviyelere ilerlemektedir. Bu oranların hepsine ulaşılabilir fakat bu çalışmada sadece lise sonrası eğitime sahip olanların oranları ele alınmaktadır.

Aşağıdaki Tablo 3 ülkelerin toplam nüfusunun lise sonrası eğitime sahip olanlarının yüzdelik oranını göstermektedir.

Genel olarak tabloya baktığımızda bu oranların çok yüksek olmadığını görmekteyiz. AB-28'in ortalaması 46'dır. Ukrayna'nın ortalaması ise 57 civarındadır. Oranlara baktığımızda Ukrayna'nın oranı düşük değildir hatta bazı gelişmiş AB ülkelerinden yüksektir. O zaman Ukrayna neden hala AB standartlarına uygun değildir sorusu kafa karıştırıcıdır. Bu sorunun cevabı ise lise sonrası eğitimin kalitesinde saklıdır. Gelişmiş AB ülkelerinde öğrenciler için yüksek öğretime devam etmek oldukça zordur. Fakat diğer taraftan Ukrayna'da hem liseden mezun olduktan sonra iş bulmak zordur hem de yüksek öğretime devam etmek büyük bir sıkıntı değildir. Yüksek öğretim veren kuruluşların sayısı ve onların şubeleri, bu kuruluşlara girişlerde oluşan yolsuzluk faaliyetleri lise sonrası öğretime devam etmek isteyenler için bir fırsattır⁴³. Bunların hepsi eğitim kalitesini oldukça etkilemektedir ve lise sonrası eğitime sahip olanların oranı yüksek olmasına rağmen Ukrayna henüz kaliteli mezunlar vermemektedir. Lise sonrası eğitime sahip olanların oranını artırmak yerine eğitim kalitesini arttırmak Ukrayna için izleyebileceği yollardan bir tanesidir.

Tablo 3. Lise Sonrası Eğitime Sahip Olanlar

Ülke/Bölge	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Avrupa Birliği (28 Ülke)	46,0	46,0	46,3	46,4	46,6	46,7	46,5	46,5	46,7	46,7
Ukrayna	56,6	57,3	59,6	57,4	58,6	56,4	57,0	57,9	58,8	59,3
Belçika	34,8	35,4	36,5	36,4	37,1	38,0	38,1	36,7	37,7	37,4
Bulgaristan	48,2	48,1	48,8	51,3	52,8	52,8	53,2	54,7	55,9	56,4
Çek Cumhuriyeti	72,0	72,0	72,2	72,2	72,2	71,7	71,4	71,1	70,3	69,6
Danimarka	47,0	46,7	45,8	45,3	41,7	40,8	40,9	40,7	41,5	41,6
Almanya	55,7	55,3	54,6	55,3	56,1	56,3	55,8	56,1	57,4	57,0
Estonya	54,2	53,8	52,2	51,7	52,4	51,4	50,8	51,9	51,1	51,3
İrlanda Cum.	37,6	36,8	37,4	37,1	37,1	37,3	37,1	36,7	37,0	36,5

⁴³ <http://www.aif.ua/society/law/990523> (Erişim tarihi 25.01.2014)

Tablo 3. Lise Sonrası Eğitime Sahip Olanlar (Devam)

Yunanistan	40,1	41,3	41,9	39,6	39,7	40,2	40,2	40,3	40,5	41,1
İspanya	20,6	21,1	22,3	22,8	23,2	23,3	23,3	23,5	23,8	23,7
Fransa	40,8	41,0	41,1	41,1	41,6	42,2	41,7	41,9	42,1	41,9
Hırvatistan	55,0	56,4	57,3	58,2	59,2	59,5	59,3	58,8	59,4	60,3
İtalya	37,2	38,1	38,6	39,1	39,3	39,5	40,2	40,8	41,4	41,9
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	35,6	35,1	38,1	38,8	39,1	38,6	38,2	38,3	38,0	38,6
Letonya	59,6	59,3	58,7	58,4	57,6	56,4	57,0	57,9	56,8	57,4
Litvanya	57,9	57,0	57,1	57,3	56,3	56,2	56,6	56,0	56,3	56,4
Lüksemburg	44,0	38,9	38,3	40,2	38,6	39,5	41,3	40,8	39,3	38,2
Macaristan	56,8	56,5	56,9	57,8	58,5	57,9	58,1	58,5	58,0	57,7
Malta	13,4	15,8	23,8	24,9	24,4	26,4	28,1	28,0	28,4	27,8
Hollanda	41,4	41,1	41,2	41,5	41,9	40,8	40,4	40,4	40,4	40,6
Avusturya	-	59,9	60,6	60,4	60,0	60,4	60,3	60,5	60,6	60,8
Polonya	64,3	64,2	64,3	64,2	63,9	63,8	63,2	62,6	62,2	61,8
Portekiz	15,0	15,7	16,4	16,8	16,7	16,7	17,8	19,1	20,6	21,9
Romanya	56,6	56,8	57,6	58,4	59,1	59,2	58,6	57,8	57,6	57,8
Slovenya	60,1	59,9	59,4	59,4	59,3	59,2	59,6	58,9	58,8	58,0
Slovakya	69,9	68,9	68,7	69,2	69,7	70,1	70,1	68,7	68,0	68,0
Finlandiya	43,5	43,9	44,5	44,8	44,6	44,6	44,7	44,8	44,6	45,4
İsveç	54,0	53,8	52,8	47,2	47,1	47,0	47,0	46,7	46,5	46,1
Birleşik Krallık	44,8	44,1	44,8	44,9	44,4	44,4	44,3	44,3	42,9	43,1

Kaynak: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_ifse_06&lang=en (Erişim tarihi 25.01.2014)

1.4. İşsizlik Oranı

Ülke ne kadar gelişmiş olursa olsun her ülke mutlaka bir işsizlik oranına sahiptir. Bu oran bazı ülkelerde çok yüksek bazılarında ise düşüktür ama mutlaka vardır. Her ülke bu oranı mümkün olduğu kadar düşük tutmaya çalışır. Devletler bunu yapabilmek için çeşitli politikaları uygulamaktadır.

İşsizlik, çalışma gücünde ve arzusunda olan, 15-65 yaş arası olanlar ve cari ücretten çalışmaya razı olup da iş bulamayan işgücünün varlığıdır⁴⁴. İşsizlik oranı ise bu tanımda belirtilenlerin ülkenin toplam işgücüne oranıdır.

Aşağıdaki Tablo 4'te AB üyelerinin yıllar itibariyle işsizlik oranları verilmiştir. AB ülkelerine baktığımızda en düşük işsizlik oranlarını Hollanda, Avusturya ve Lüksemburg'da görmekteyiz. Bunun olası nedeni olarak bu ülkelerin nüfusların az olması düşünülebilir. Yıllar itibariyle baktığımızda işsizlik oranları çıkan krizle doğrudan bağlantılıdır. 2008-2009 yılı arasında işsizlik oranlarında ciddi bir artış görmekteyiz. Aynı şekilde 2011 ve sonrasında ülkelerde genel bir artış vardır, bu da AB'deki ekonomik durgunluktan kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan bakıldığında Ukrayna'nın işsizlik oranları yıllar itibariyle istikrar göstermektedir ve 6-8 arasındadır. Bu oran genel olarak AB ülkelerinin çoğundan daha düşüktür. AB-15 ülkelerinden yüksek olmakla beraber Ukrayna'nın oranlarının sonradan üye olan ülkelerin oranları ile ya aynı ya da daha düşük olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak Ukrayna'nın işsizlik konusunda çoğu AB ülkesi ile hemen hemen aynı durumda olduğu görülmektedir. Fakat bu rakamların ne kadar gerçekçi olduğunun sorgulanması gerekmektedir.

Tablo 4. İşsizlik Oranı

Ülke/Bölge	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Avrupa Birliği (28 Ülke)	9,3	9,1	8,3	7,2	7,1	9,0	9,7	9,7	10,5
Ukrayna ⁴⁵	8,6	7,2	6,8	6,4	6,4	8,8	8,1	7,9	7,4
Türkiye ⁴⁶	-	9,5	9	9,2	10	13,1	11,1	9,1	8,4
Belçika	8,4	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6
Bulgaristan	12,1	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	10,3	11,3	12,3
Çek Cumhuriyeti	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0
Danimarka	5,5	4,8	3,9	3,8	3,5	6,0	7,5	7,6	7,5
Almanya	10,5	11,3	10,3	8,7	7,5	7,8	7,1	5,9	5,5
Estonya	9,7	7,9	5,9	4,6	5,5	13,8	16,9	12,5	10,2

⁴⁴ http://www.ekodialog.com/Konular/issizlik_istihdam.html (Erişim tarihi 26.01.2014)

⁴⁵ <http://www.ereport.ru/stat.php?razdel=country&count=ukraine&table=ueecia> (Erişim tarihi 26.01.2014)

⁴⁶ <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Gosterge/?locale=tr> (Erişim tarihi 25.05.2014)

Tablo 4. İşsizlik Oranı (Devam)

İrlanda Cumhuriyeti	4,5	4,4	4,5	4,7	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7
Yunanistan	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,6	17,7	24,3
İspanya	10,9	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0	20,1	21,7	25,0
Fransa	9,3	9,3	9,2	8,4	7,8	9,5	9,7	9,6	10,2
Hırvatistan	13,8	12,8	11,4	9,6	8,4	9,1	11,8	13,5	15,9
İtalya	8,0	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	8,4	8,4	10,7
Güney Kıbrıs Rum Yön.	4,6	5,3	4,6	3,9	3,7	5,4	6,3	7,9	11,9
Letonya	10,6	9,1	6,9	6,1	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0
Litvanya	11,3	8,0	5,2	3,8	5,3	13,6	18,0	15,4	13,4
Lüksemburg	5,0	4,6	4,6	4,2	4,9	5,1	4,6	4,8	5,1
Macaristan	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2	10,9	10,9
Malta	7,2	6,9	6,9	6,5	6,0	6,9	6,9	6,5	6,4
Hollanda	5,1	5,3	4,4	3,6	3,1	3,7	4,5	4,4	5,3
Avusturya	4,9	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8	4,4	4,2	4,3
Polonya	19,1	17,9	13,9	9,6	7,1	8,1	9,7	9,7	10,1
Portekiz	7,5	8,6	8,6	8,9	8,5	10,6	12,0	12,9	15,9
Romanya	8,0	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9	7,3	7,4	7,0
Slovenya	6,3	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9
Slovakya	18,4	16,4	13,5	11,2	9,6	12,1	14,5	13,7	14,0
Finlandiya	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7
İsveç	7,4	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8,0
Birleşik Krallık	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8	8,0	7,9

Kaynak: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en (Erişim tarihi 26.05.2014)

1.5. İnsani Gelişmişlik Endeksi

İnsani Gelişme Endeksi (İGE) 1990 yılından beri her yıl, Birleşmiş Milletler Gelişme Programı (UNDP) İnsani Gelişme Rapor Ofisi tarafından yayınlanır. Bu endeks milli gelir dışında insanların refahının kısa bir tanımını içerir. İGE üç boyutlu insani gelişmenin birleşik ölçümünü sağlar. Uzun ve sağlıklı yaşama (yaşam ömrü ile

ölçülür), eğitilmiş olmak (yetişkin okuryazarlığı ve ilk, orta ve liseye kayıt) ve saygın/iyi şekilde yaşam standardına sahip olmak (satın alma gücü paritesi ve kişi başına düşen gelirle ölçülür)⁴⁷.

Söz konusu olan bu endeks 0 ile 1 arasında bir değerdir. Bütün ülkeler bu endekse göre üç gruba ayrılmıştır; yüksek insani gelişme (0,8'den yüksek), orta insani gelişme (0,799-0,5 arası) ve düşük insani gelişme (0,5 ve altı).

Aşağıdaki Tablo 5'te 2012 yılı için AB-28 ve Ukrayna için İnsani Gelişmişlik Endeksleri verilmiştir. AB ülkelerinin neredeyse tamamı yüksek insani gelişme endeksine sahiptir. AB-28'in değeri ise 0,862 olarak tabloda verilmiştir ve bu da çok iyi bir endeks değeridir. AB'nin en düşük endeksine Bulgaristan ve Romanya, en yükseğine ise Hollanda, Almanya ve İrlanda Cumhuriyeti sahiptir. Ukrayna'nın endeksine baktığımızda genel olarak tablodaki ülkelerinden daha düşük bir endekse sahiptir ve AB'nin en düşük endeks değerine sahip ülkelerin altındadır. Aynı zamanda Ukrayna'nın endeksi AB-15 ülkeleri ile karşılaştırılırsa aradaki farkın kayda değer olduğu görülür. Ukrayna'nın endeksinin AB ortalamasını yakalayabilmesi için uzun bir yol kat etmesi gerekmektedir.

Tablo 5. İnsani Gelişmişlik Endeksi

Ülke/Bölge	2012
Avrupa Birliği (28 Ülke)	0,862
Ukrayna	0,74
Türkiye	0,722
Belçika	0,897
Bulgaristan	0,782
Çek Cumhuriyeti	0,873
Danimarka	0,901
Almanya	0,92
Estonya	0,846
İrlanda Cumhuriyeti	0,916

⁴⁷ M. Kaya (2007). *İnsani Gelişme Endeksi (İGE) gelirin ötesinde yaşam standardını ve refahı belirlemektedir*. s 1. www.ogu.edu.tr/files/birimduyuru/23087b2f.../200972110230.doc (Erişim tarihi 26.01.2014)

Tablo 5. İnsani Gelişmişlik Endeksi (Devam)

Yunanistan	0,86
İspanya	0,885
Fransa	0,893
Hırvatistan	0,805
İtalya	0,881
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	0,848
Letonya	0,814
Litvanya	0,818
Lüksemburg	0,875
Macaristan	0,831
Malta	0,847
Hollanda	0,921
Avusturya	0,895
Polonya	0,821
Portekiz	0,816
Romanya	0,786
Slovenya	0,892
Slovakya	0,84
Finlandiya	0,892
İsveç	0,916
Birleşik Krallık	0,875

Kaynak: <https://data.undp.org/dataset/Table-1-Human-Development-Index-and-its-components/wxub-qc5k> (Erişim Tarihi 26.01.2014)

1.6. Suç Oranları

Ülke içindeki yaşam refahını etkileyen başka bir gösterge ise suç oranlarıdır. Yaşam koşullarının kötü olması insanları suç işlemeye yöneltmektedir. Bir ülkenin suç oranı ne kadar yüksek ise o ülkede yaşamak o kadar tehlikelidir. Aynı zamanda ülke suç oranlarına baktığımızda ülke nüfusunu da dikkate almamız gerekmektedir çünkü suç oranlarının bulunmasında toplam işlenen suç miktarı, toplam nüfusa bölünmektedir.

Aşağıdaki Tablo 6’da AB ülkelerinde yıllar itibariyle işlenen suç sayıları yer almaktadır. Nüfusu daha kalabalık ülkelerde suç değerleri nüfusları daha az olan ülkelere göre daha fazladır. Bu durumda AB ülkeleri arasında en çok suç işlenen ülkeler Almanya başta olmak üzere, Birleşik Krallık, İtalya ve İspanya’dır. En az suç işlenen ülkeler arasında şüphesiz nüfusu en az ve yaşam standartları yüksek olan Lüksemburg, Malta, Finlandiya, Estonya ve Letonya gelmektedir.

Ukrayna’nın suç oranlarına bakıldığında değerlerin çok yüksek olmadığı görülür. Ülke nüfusu dikkate alındığında işlenen suç oranının gelişmiş AB ülkelerinden daha düşük olduğu açıktır. Yıllara göre Ukrayna’nın suç değerlerine bakıldığında ise en yüksek yıllar SSCB’nin dağılmasından sonra gelen yıllardır. Ondan sonra suç değerleri biraz düşmektedir fakat 2009 yılından itibaren bu değerler hızlı bir şekilde tekrar artmaya başlamıştır. Kesin bir sebebi bilinmemekle beraber, sebeplerden biri yeni cumhurbaşkanının gelmesiyle bozulan istikrar olabileceği düşünülebilir⁴⁸.

Tablo 6. İşlenen Suç Sayısı

Ülke/ Bölge	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ukrayna ⁴⁹	408170	390162	439459	505371	520218	-
Belçika	1 034 430	1 043 628	1 067 295	1 072 011	1 110 972	1 073 773
Bulgaristan	134 685	126 673	138 105	147 025	128 602	120 558
Çek Cumhuriyeti	357 391	343 799	332 829	313 387	317 177	304 528
Danimarka	445 271	476 953	491 792	471 088	466 765	440 772
Almanya	6 284 661	6 114 128	6 054 330	5 933 278	5 990 679	5 997 040
Estonya	50 375	50 977	48 359	48 340	42 567	40 816
İrlanda Cum.	-	-	-	-	-	-
Yunanistan	423 422	417 391	386 893	333 988	194 031	194 144
İspanya	2 309 859	2 396 890	2 339 203	2 297 484	2 285 525	2 268 867
Fransa	3 589 293	3 558 329	3 521 256	-	-	-
Hırvatistan	75 857	74 571	73 497	73 328	75 620	72 171
İtalya	2 933 146	2 709 888	2 629 831	2 621 019	2 763 012	2 818 834

⁴⁸ <http://www.pravda.com.ua/rus/columns/2011/12/1/6804606/> (Erişim tarihi 24.03.2014)

⁴⁹ <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Erişim tarihi 26.01.2014)

Tablo 6. İşlenen Suç Sayısı (Devam)

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	7 556	7 341	7 104	8 393	8 480	7 973
Letonya	55 620	57 475	56 748	51 108	51 582	49 905
Litvanya	67 990	71 972	76 291	70 618	72 086	75 349
Lüksemburg	28 252	28 210	32 378	30 532	35 702	37 639
Macaristan	426 914	408 407	394 034	447 186	451 371	472 236
Malta	15 005	13 803	11 953	13 296	14 244	15 623
Hollanda	1 303 835	1 277 775	1 254 480	1 194 030	1 194 055	1 139 720
Avusturya	594 240	572 695	591 597	535 745	540 007	548 027
Polonya	1 152 993	1 082 057	1 129 577	1 151 157	1 159 554	1 119 803
Portekiz	398 575	430 486	426 040	422 587	413 702	403 200
Romanya	281 457	289 331	299 889	292 682	258 895	308 468
Slovenya	88 197	81 917	87 465	89 489	88 722	91 430
Slovakya	110 802	104 758	104 905	95 252	92 873	90 351
Finlandiya	435 824	440 711	441 416	431 623	458 251	425 421
İsveç	1 306 324	1 377 854	1 405 626	1 370 399	1 416 280	1 402 588
Birleşik Krallık	4 952 277	4 702 697	4 338 295	4 150 916	4 023 253	3 731 338

Kaynak: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=crim_gen&lang=en (Erişim tarihi 26.01.2014)

1.7. Yaşam Memnuniyeti

Bir ülkedeki yaşam standartlarının iyi olup olmadığını anlamak için, o ülkenin vatandaşlarının hayattan ne ölçüde memnun olup olmadıklarını araştırmak gerekir. Vatandaşların hayatlarından memnun olup olmamaları çok fazla etkene bağlıdır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir; aile ve sosyal yaşamdaki memnuniyet, ev ve yakın çevreden memnuniyet, hayat ve yoksulluk standartlarından duyulan memnuniyet, sağlık ve kamu hizmetleri memnuniyeti, istihdam ve iş-yaşam dengesi memnuniyetidir.

Avrupa Birliği istatistik kurumu olan Eurostat'ın 2012'de yaptığı ankette Avrupa yaşam kalitesi araştırılmıştır. Yaklaşık 100 sorudan oluşan bu anket yukarıda adı geçen etkenleri tespit etmeye yardımcı olacak sorulardan oluşturulmuştur. Aşağıdaki Tablo

7’de “Bu günlerde hayatınızdan ne kadar memnunsunuz?” sorunun cevapları verilmiştir. Cevaplarda yaşam memnuniyeti artma derecesine göre 0 ile 9 arasında değerlerle verilmiştir. Bu cevaplara bakarak AB’de yaşamından en memnun ülkelerin Danimarka, Finlandiya ve İsveç olduğu görülmektedir. Yaşamından en memnun olmayan ülke ise Bulgaristan’dır, onun ardından Macaristan, Letonya ve Slovakya gelmektedir. Ukrayna’nın yaşam memnuniyet derecesi 4,3’tür ve bu derece AB’nin en düşük olanından bile daha düşüktür. Bu da Ukraynalıların hayatlarından önemli ölçüde memnun olmadıklarını ve AB standartlarından uzak olduğunu göstermektedir.

Tablo 7. Yaşam Memnuniyeti

Ülke/Bölge	2012
Avrupa Birliği (28 Ülke)	7,1
Ukrayna ⁵⁰	4,3
Türkiye	6,6
Belçika	7,4
Bulgaristan	5,5
Çek Cumhuriyeti	6,4
Danimarka	8,4
Almanya	7,2
Estonya	6,3
İrlanda Cumhuriyeti	7,4
Yunanistan	6,2
İspanya	7,5
Fransa	7,2
Hırvatistan	6,8
İtalya	6,9
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	7,2
Letonya	6,2
Litvanya	6,7

⁵⁰ <http://gtmarket.ru/ratings/satisfaction-with-life-index/info> (Erişim tarihi 02.02.2014)

Tablo 7. Yaşam Memnuniyeti (Devam)

Lüksemburg	7,8
Macaristan	5,8
Malta	7,2
Hollanda	7,7
Avusturya	7,7
Polonya	7,1
Portekiz	6,8
Romanya	6,7
Slovenya	7
Slovakya	6,4
Finlandiya	8,1
İsveç	8
Birleşik Krallık	7,3

Kaynak: http://www.eurofound.europa.eu/surveys/smt/3eqls/index.EF.php?locale=TR&dataSource=3RDEQLS&media=png&width=740&question=Y11_Q8_PreferredWorkingHours&plot=heatMap&countryGroup=linear&subset=Y11_Agecategory&subsetValue=All&answer=1--Work-less&toggle-cols=col-0
(Erişim tarihi 02.02.2014)

2. Ekonomik Göstergeler

Ekonomik göstergeler bir toplumun ekonomisi ile ilgili durumunu gösteren verilerdir. Ekonomik göstergeler arasında birçok veri sayılabilmektedir, bunlardan en yaygın bilinen ve kullanılanlar ise GSMH, kişi başına düşen milli gelir, ücretler ve enflasyon oranlarıdır. Bir ülkenin bu verileri incelendiğinde o ülke ekonomisi hakkında bilgi sahibi olunabilir. Bu çalışmada yukarıda adı geçen ekonomik göstergeler AB ülkeleri ve Ukrayna için verilecektir ve onların karşılaştırılması yapılacaktır.

2.1. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH); bir ülkenin kendi sınırları içinde 1 yılda üretilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları cinsinden, toplam parasal değeridir. Ülkelerin ekonomik büyüklüğünü ölçmeye yardım eden birkaç ölçütünden biri olarak görülmektedir. Ülkenin GSYİH'sı ne kadar büyük ise o ülkenin ekonomisi de o kadar

büyük ve gelişmiştir. Fakat tek başına bu göstergeye bakmak doğru değildir aynı zamanda ülke büyüklüğüne ve nüfusuna bakılması gerekmektedir.

Aşağıdaki Tablo 8’de AB ülkelerin GSYİH değerleri verilmiştir. Tablodan AB-15 oluşturan ülkelerin değerlerinin en yüksek olduğu görülür. En büyük GSYİH’ ya Almanya sahiptir, ondan sonra sırasıyla Fransa, Birleşik Krallık, İtalya ve İspanya gelmektedir. En düşüğü ise Malta’dadır, ikinci olarak Güney Kıbrıs Rum Yönetimi gelmektedir. Bu ülkelerin değerlerinin en düşük olmasının en büyük sebebi çok küçük ülke olmalarıdır.

Diğer taraftan Ukrayna’nın GSYİH’sına bakıldığında ve ülke büyüklüğü, nüfusu ve ekonomik potansiyeli dikkate alındığında, AB ülkeleri değerlerinden düşük olduğu görülmektedir. Hatta 2004’te üye olan Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve 2007’de üye olan Romanya’dan daha düşük olduğu görülür.

Tablo 8. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Değerleri Açısından AB ülkeleri, Ukrayna ve Türkiye (milyon, USD)

Ülke/Bölge	2012
Ukrayna	176,309
Türkiye	789,257
Belçika	483,262
Bulgaristan	50,972
Çek Cumhuriyeti	196,446
Danimarka	314,887
Almanya	3.428,131
Estonya	22,390
İrlanda Cumhuriyeti	210,771
Yunanistan	249,099
İspanya	1.322,965
Fransa	2.612,878
Hırvatistan	59,228
İtalya	2.014,775
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	22,767

Tablo 8. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Değerleri Açısından AB ülkeleri, Ukrayna ve Türkiye (milyon, USD) (Devam)

Letonya	28,373
Litvanya	42,344
Lüksemburg	55,178
Macaristan	214,600
Malta	8,722
Hollanda	770,555
Avusturya	394,708
Polonya	489,795
Portekiz	212,274
Romanya	192,711
Slovenya	45,279
Slovakya	91,149
Finlandiya	247,546
İsveç	523,806
Birleşik Krallık	2.471,784

Kaynak: <http://datacatalog.worldbank.org/?Topics=Economic-Policy-and-External-Debt> (Erişim tarihi 15.02.2014)

2.2. Kişi Başına Düşen Milli Gelir

Kişi başına düşen milli gelir GSMH'nın ülke nüfusuna bölünmesiyle bulunmaktadır. Fakat bu gösterge gerçekten bir kişinin kazandığı parayı göstermez ve hiçbir ülkede bu gösterge vatandaşların eline geçen para miktarını göstermez. Bunun sebebi ise adil olmayan gelir dağılımıdır. Bu yüzden kişi başına düşen milli gelire sahip olan ülkeler mutlaka yüksek refah seviyesine ulaşmış ülkeler olmayabilir. Diğer taraftan nüfusun az veya çok olması bu rakamı etkilemektedir. Fakat AB ülkelerine bakıldığında bu rakamın gelişmiş ülkelerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki Tablo 9'da AB ülkeleri için verilmiş olan kişi başına düşen milli gelir miktarları görülebilir. Rakamlar USD olarak verilmiş olup Dünya Bankası tarafından hesaplanmıştır. Genel olarak bakıldığında AB 28 ortalaması yaklaşık 33 bin dolara

ulaşmaktadır ve bu da dünya üzerinde oldukça yüksek bir rakamdır. Tek tek ülkelere bakılırsa bu rakamın çok yüksek olduğu bazı küçük ülkeleri görmekteyiz, bunların arasında Lüksemburg, İsveç ve Danimarka yer almaktadır. Aynı zamanda AB ülkeleri arasında kişi başına düşen milli geliri en düşük olan ülkeler Bulgaristan, Romanya ve Macaristan'dır. Ukrayna'nın göstergesi incelendiğinde 4 bin dolara yakın bir rakamla karşılaşılır ve bu rakam AB'nin en düşük kişi başına düşen milli gelire sahip olan Bulgaristan'dan bile yaklaşık üç bin dolar daha aşağıdadır. Ukrayna'nın göstergesine bakıldığında fakir bir ülke olduğu düşünülebilir fakat ülkenin yer altı kaynaklarına bakıldığında hiç te öyle bir ülke olmadığı söylenebilir. Bunun sebebinin de aşırı derecede gelişmiş yolsuzluk ve kayıtdışı ekonomisi olduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Tablo 9. Kişi Başına Düşen Milli Gelir-2012 (USD)

Ülke/Bölge	2012
Avrupa Birliği (28 Ülke)	32782
Ukrayna	3867
Türkiye	10666
Belçika	43372
Bulgaristan	6978
Çek Cumhuriyeti	18683
Danimarka	56326
Almanya	41863
Estonya	16717
İrlanda Cumhuriyeti	45932
Yunanistan	22083
İspanya	28624
Fransa	39772
Hırvatistan	13881
İtalya	33072
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	26070
Letonya	14008

Tablo 9. Kişi Başına Düşen Milli Gelir-2012 (USD) (Devam)

Litvanya	14183
Lüksemburg	103828
Macaristan	12531
Malta	20848
Hollanda	45955
Avusturya	46642
Polonya	12708
Portekiz	20165
Romanya	9036
Slovenya	22000
Slovakya	16847
Finlandiya	45721
İsveç	55041
Birleşik Krallık	39093

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx> (Erişim tarihi 02.02.2014)

2.3. Ücretler

Yaşam standartlarını önemli ölçüde etkileyen bir diğer unsur ülke vatandaşlarının aldıkları ücretlerdir. Yaşam standardı ve refahı yüksek olan ülkelerde genellikle çalışanların aldıkları ücretler de yüksektir. Vatandaşların aldıkları ücretler hayatın her alanını etkilemektedir. Bu yüzden ücret konusu çok büyük öneme sahiptir. Çalışmada AB ülkelerindeki ve Ukrayna'daki asgari ücretler yıllar itibariyle ele alınmaktadır. Asgari ücretler ortalama yıllık ücretlerin Euro karşılığı olarak verilmiştir.

AB'nin en yüksek ücretlerini yine Lüksemburg, Belçika, Hollanda, İrlanda Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık vatandaşları almaktadır. AB'nin en gelişmiş ekonomileri bu göstergede de en üst seviyededir. Aynı zamanda AB'nin en düşük ücretlere sahip olan ülkeleri yine AB'ye en son üye olan ülkelerdir. Bulgaristan, Romanya, Estonya ve Slovakya bu ülkeler arasındadır. AB-28 ortalamasına bakıldığında 700 Euro'ya yakın bir rakam görülür ve bu rakamın en düşük ve en yüksek

ücret ile arasında önemli farklar vardır. Bunun sebebi ise AB içerisinde hem çok gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Ukrayna'nın asgari ücretine bakıldığında 77 ile 112 Euro arasında rakamları görülür. Dört yılda ancak 35 Euro yükselen bu ücret AB'nin en düşük ücretinden bir buçuk kat daha azdır. Ukrayna hükümetinin AB standartlarına yaklaşması için daha çok uzun bir yol kat etmesi gerekmektedir.

Tablo 10. Asgari Ücret (Euro)

Ülke/Bölge	2009	2010	2011	2012	2013
Avrupa Birliği (28 Ülke)	680,62	698,16	709,00	719,36	733,30
Ukrayna ⁵¹	77,00	92,2	98,86	106,36	112,25
Türkiye ⁵²	365,8	396,68	463	425,41	380
Belçika	1 387,50	1 387,50	1 443,54	1 472,42	1 501,82
Bulgaristan	122,71	122,71	122,71	148,28	158,50
Çek Cumhuriyeti	309,10	311,39	328,61	312,01	308,30
Danimarka	-	-	-	-	-
Almanya	-	-	-	-	-
Estonya	278,02	278,02	278,02	290,00	320,00
İrlanda Cumhuriyeti	1 461,85	1 461,85	1 461,85	1 461,85	1 461,85
Yunanistan	862,82	862,82	876,62	683,76	683,76
İspanya	728,00	738,85	748,30	748,30	752,85
Fransa	1 337,70	1 343,77	1 365,00	1 425,67	1 430,22
Hırvatistan	386,91	390,94	380,18	374,31	400,67
İtalya	-	-	-	-	-
Güney Kıbrıs Rum Yön.	-	-	-	-	-
Letonya	255,83	253,77	281,97	287,07	284,74
Litvanya	231,70	231,70	231,70	231,70	289,62
Lüksemburg	1 682,76	1 724,81	1 757,56	1 801,49	1 874,19
Macaristan	263,30	256,99	293,11	323,17	332,37
Malta	634,88	659,92	664,95	679,87	697,42
Hollanda	1 398,60	1 416,00	1 435,20	1 456,20	1 477,80
Avusturya	-	-	-	-	-
Polonya	286,61	317,58	347,34	353,04	368,87
Portekiz	525,00	554,17	565,83	565,83	565,83
Romanya	142,61	137,30	157,89	157,26	179,36
Slovenya	589,19	734,15	748,10	763,06	783,66
Slovakya	295,50	307,70	317,00	327,00	337,70

⁵¹ <http://index.minfin.com.ua/index/salary/> (Erişim tarihi 03.02.2014)

⁵² https://www.alomaliye.com/yillar_iti_asgari_ucretler.htm (Erişim tarihi 25.05.2014)

Tablo 10. Asgari Ücret (Euro) (Devam)

Finlandiya	-	-	-	-	-
İsveç	-	-	-	-	-
Birleşik Krallık	1 112,55	1 169,49	1 083,60	1 244,42	1 189,92

Kaynak: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=earn_mw_cur&lang=en (Erişim tarihi 03.02.2014)

2.4. Enflasyon Oranı

AB ülkelerinin ve Ukrayna'nın enflasyon oranlarını karşılaştırmak için söz konusu ülkelerin Tüketici Fiyatları Endeksi'ne (TÜFE) bakılmalıdır. TÜFE, hane halkının tüketimine yönelik mal ve hizmet fiyatlarının zaman içindeki değişimini ölçmektedir. TÜFE'nin temel amacı piyasada tüketime konu olan mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişimi ölçerek enflasyon oranını hesaplamaktır⁵³.

Tablo 11'e bakıldığında AB-28 ortalamasının 1 ile 3 arasında olduğu ve Ukrayna'nın ortalamasının 6,8 ile 8,3 arasında olduğu görülür. Ukrayna'nın ortalaması AB-28'in ortalamasının neredeyse üç katı olduğu açıktır. Ukrayna'nın AB kriterlerini yakalayabilmesi için ve AB ortalamasına yaklaşabilmesi için enflasyon oranlarını acil bir şekilde aşağıya çekmesi gerekmektedir.

Tablo 11. Tüketici Fiyatları Endeksi Yıllık Ortalama Artış

Ülke/Bölge	2009	2010	2011	2012	2013
Avrupa Birliği (28 Ülke)	1,5	2,7	3,0	2,4	1,0
Ukrayna ⁵⁴	6,9	7,1	6,8	7,4	8,3
Türkiye ⁵⁵	6,53	6,4	10,45	6,16	7,4
Belçika	0,3	3,4	3,2	2,1	1,2
Bulgaristan	1,6	4,4	2,0	2,8	-0,9
Çek Cumhuriyeti	0,5	2,3	2,8	2,4	1,5
Danimarka	1,2	2,8	2,4	1,9	0,4
Almanya	0,8	1,9	2,3	2,0	1,2
Estonya	-1,9	5,4	4,1	3,6	2,0
İrlanda Cumhuriyeti	-2,6	-0,2	1,4	1,7	-
Yunanistan	2,6	5,2	2,2	0,3	-1,8
İspanya	0,9	2,9	2,4	3,0	0,3
Fransa	1,0	2,0	2,7	1,5	0,8

⁵³ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim tarihi 11.02.2014)

⁵⁴ <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Erişim tarihi 11.03.2014)

⁵⁵ <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Gosterge/?locale=tr> (Erişim tarihi 25.05.2014)

Tablo 11. Tüketici Fiyatları Endeksi Yıllık Ortalama Artış (Devam)

Hırvatistan	1,8	1,7	2,1	4,4	0,5
İtalya	1,1	2,1	3,7	2,6	0,7
Güney Kıbrıs Rum Yön.	1,6	1,9	4,2	1,5	-1,3
Letonya	-1,4	2,4	3,9	1,6	-0,4
Litvanya	1,2	3,6	3,5	2,9	0,4
Lüksemburg	2,5	3,1	3,4	2,5	1,5
Macaristan	5,4	4,6	4,1	5,1	0,6
Malta	-0,4	4,0	1,5	2,8	1,0
Hollanda	0,7	1,8	2,5	3,4	1,4
Avusturya	1,1	2,2	3,4	2,9	2,0
Polonya	3,8	2,9	4,5	2,2	0,6
Portekiz	-0,1	2,4	3,5	2,1	0,2
Romanya	4,7	7,9	3,2	4,6	1,3
Slovenya	2,1	2,2	2,1	3,1	0,9
Slovakya	0,0	1,3	4,6	3,4	0,4
Finlandiya	1,8	2,8	2,6	3,5	1,9
İsveç	2,8	2,1	0,4	1,0	0,4
Birleşik Krallık	2,9	3,7	4,2	2,7	2,0

Kaynak: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do> (Erişim tarihi 11.02.2014)

3. Siyasi Göstergeler

Sosyal ve ekonomik göstergeleri inceledikten sonra, sıra bir toplumun söz konusu göstergelerini doğrudan etkileyen ve onların değerlerini belirleyen siyasi göstergelerdedir. Ülke ne kadar büyük olursa olsun, doğal kaynakları ne kadar çok olursa olsun devletin gelişmesi, zenginleşmesi, dünya üzerindeki güce sahip olması bu devletin yönetimi ve devletteki siyasi durumla ilgilidir. Ülkenin siyasi rejim, yönetim şekli, ülkedeki parti sayısı, demokrasileşme oranı bir toplumun siyasi göstergelerinden bazılarıdır. Çalışmada adı geçen göstergeler sırasıyla AB ülkeleri ve Ukrayna için karşılaştırılarak ele alınacaktır.

3.1. Siyasi Rejim

Siyasal rejim, bir devlet yönetiminde egemenliğin kim tarafından ve ne şekilde kullanılacağını belirleyen formel ve informal kural ve kurumları ifade etmektedir⁵⁶. Egemenliğin sahipliği ve kullanımı ölçütüne göre egemenliğin halkta olmadığı ve egemenliğin halkta olduğu rejimler şeklinde iki gruba ayrılabilir.

⁵⁶ <http://www.canaktan.org/politika/siyasal-rejim/genel-olarak.htm> (Erişim tarihi 16.02.2014)

Egemenliğin halkta olmadığı rejimler monolitik (tekçi) rejimler ve oligarşik (azınlık) rejimler şeklinde alt sınıflara ayrılabilir. Diğer taraftan egemenliğin fiili anlamda halka ait olduğu, bundan dolayı demokrasinin uygulanabilmesine olanak veren rejimlerin Meclis Hükümeti, Parlamenter, Yarı başkanlık ve Başkanlık Rejimleri şeklinde dörtlü bir grup olarak sınıflandırılması yaygındır. Bu rejimler demokrasinin gerçekleşmesine aracılık edebilmekle birlikte demokrasinin gerçekleşebilmesinin garantisi değildirler. Egemenliğin biçimsel anlamda halka ait olmakla birlikte fiili anlamda başka güçlerde (Parti, lider gibi) olmasından dolayı demokrasinin gerçekleşmediği çağdaş rejim uygulamaları da bulunmaktadır⁵⁷.

Avrupa Birliği'ne giren ülkelerin sayısı 2013'te 28'e ulaşmış olup ülkelerdeki uygulanan siyasal rejimler birbirinden farklılık göstermektedir. AB içinde Federal Parlamenter Monarşi'den başlayarak Yarı Başkanlık Rejimine kadar bütün rejimleri içinde barındırmaktadır. Her ne kadar üye ülkelerdeki siyasal rejimler farklılık gösterse de, AB ülkelerinde genel olarak Parlamenter Rejim ağırlıklı olarak görülmektedir. Bunlar yakından incelendiği zaman farklı parlamenter rejim modelleri ortaya çıkmaktadır. Bu modelleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- **Kabine hükümeti:** Tek parti iktidarı hakimdir. Siyasal güç başbakan ve çevresindeki önemli bakanlardan oluşan bir dar kabinede odaklanmaktadır. Başbakanın meclise de hakim olduğu ve istediği yasaları kolaylıkla çıkarabildiği bir sistemdir. Bu modelin en belirgin örnekleri İngiltere, İspanya, İrlanda, Yunanistan, Portekiz, İtalya (Berlusconi yönetiminde), İsveç, Macaristan, Almanya ve diğerleridir.
- **Partikrasi:** Hükümetin birçok parti tarafından seçim sonrası pazarlıklarla kurulduğu sistemdir. İktidarın asıl kaynağı hükümetten parti merkezlerine doğru kayar. Kararlar parti liderleri arasında alınır. Uzlaşma arayışı ve her an hükümetin bozulması olasılığı daima siyasi gündemdedir. Bu modelin en tipik örnekleri Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İtalya (Berlusconi'siz).
- **Yarı başkanlık rejim:** Klasik parlamenter demokrasinin üzerinde, bir de halkın seçimiyle gelen Cumhurbaşkanı vardır. Konumu diğer Avrupa ülkelerindeki gibi simgesel ve sınırlı değildir. Başbakanın tayininden, meclisin lağvedilmesine,

⁵⁷ H. Buran (2009), Siyasal Rejim Sınıflamalarının Yeniden Gözden Geçirilmesi Üzerine. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (1), s.71.

yasaları veto hakkından, dış politikaya uzanan geniş yetkileri vardır. Bu modeli uygulayanlar arasında Polonya, Romanya, Avusturya, Portekiz ve Finlandiya gibi ülkeleri görülür⁵⁸.

Ukrayna'nın siyasal rejimine bakıldığında sıradan, SSCB'den ayrılmış bir ülke olduğu görülür. Bağımsızlığı kazandıktan sonra uygulanan Başkanlık rejimi "Turuncu Devrim'den" sonra Yarı başkanlık rejimi ile değiştirilmiştir. Bu durumda olması gereken tamamı Cumhurbaşkanı elinde olan yetkinin meclis ile paylaştırılmasıdır. Fakat bu tür değişiklik uzun sürmemiştir ve 2010 yılında mahkeme kararı ile 2004'te alınan karar iptal edilip ülke yine Başkanlık rejimine dönmüştür⁵⁹.

Ukrayna'daki gerçek durumu yansıtmak gerekirse, siyasal rejimin ne Başkanlık ne de Yarı başkanlık rejimi ile alakası olmadığı açıktır. Yani halk egemenliğine dayanan rejimler bu ülkede uygulansa da, halk pek fazla devlete etki edemez ve ülke yönetiminde hiçbir rol oynamaz. Bütün güç cumhurbaşkanının ve çevredekilerin elinde olduğundan, halk fiili olarak hiçbir şekilde devlete baskı yapamamaktadır. İktidarda olan cumhurbaşkanı ve çevresindekileri istedikleri gibi ülkeyi yönetmektedirler ve sınırsız yetkiyi kullanabilmektedirler⁶⁰. Diğer şekilde ifade etmek gerekirse Ukrayna'daki yönetim şekli totaliter ve otoriter rejimlerin özelliklerini taşımaktadır.

Bu tür siyasal rejimleri AB ülkelerindeki rejimler ile kıyasladığımızda uzaktan bile olsa hiçbir bağlantı olmadığını görmekteyiz. Ukrayna'daki rejimin hiçbir AB ülkesinde görülmediğini açıkça görmekteyiz. AB ülkelerinde halk seçtiği vekillerden memnun kalmaması durumunda onlara etki edebilip sesini duyurabilmektedir. Ukrayna'da ise bunun neredeyse imkansız olduğunu en son gelişmelerden ve protestolardan görmekteyiz. Günlerce süren protestoların, polis ve halk arasındaki çatışmaların ne iktidarın ne de Cumhurbaşkanı umurunda olmadığı sadece ülke halk tarafından değil bütün dünya tarafından fark edilmektedir.

3.2. Siyasal Partiler

Siyasal parti, belli bir veya daha fazla dönem için siyasal iktidarı elde etmeyi ve bunlardan aldığı gücü kullanmayı amaçlayan, bunu gerçekleştirebilmek için de iç içe

⁵⁸B. Kaleağası (2014). *Siyasal rejimin koordinatları*. <http://www.gundem.be/tr/avrupa-birligi/siyasal-rejimin-koordinatlari> (Erişim tarihi 16.02.2014)

⁵⁹ <http://1tv.com.ua/ru/news/2010/10/01/1805> (Erişim tarihi 16.02.2014)

⁶⁰<http://estnauki.ru/politologija/16-politologija/4343-politicheskie-rezhimy-ukrainy.html> (Erişim tarihi 16.02.2014)

olduğu halkın tamamının ya da çoğunluğunun desteğini seçim yolu ile sağlamaya çalışan ülke genelinde örgütlenmeye gitmiş sürekli bir siyasal kurumdur⁶¹. Partiler, yapısal farklılıkları, aynı zamanda toplumsal tabanlarının, dolayısıyla da ideolojilerinin farklılığını yansıtmaktadırlar. Herhangi bir ülkenin toplumu var olan partiler arasında seçim yaparak seçtiği partiyi desteklemektedir ve bu partinin iktidara gelmesini istemektedir.

Tek partili sistem artık çok az olmakla birlikte, günümüzde AB ülkelerinde ve Ukrayna'da çoklu parti sistemi uygulanmaktadır. Partiler aralarında benimsedikleri görüşlere göre sağ ve sol olarak ayrılmaktadırlar. Bununla birlikte sağ ve sol partiler ideolojilerine göre çok fazla çeşide ayrılmaktadırlar. İdeolojilerine göre ayrılan partilerden bazıları Muhafazakar, İslamcı, Hristiyan, Milliyetçi, Sosyalist, Faşist, Yeşil, Komünist, Sosyal Demokrat ve diğerleri şeklindedir.

Çoklu parti sisteminin olumlu yönü insanların kendilerine uygun parti seçebilmeleridir. Tek parti sisteminde ise bu şans olmamakla birlikte başka parti oluşturma girişimleri hoş karşılanmamaktadır. AB ülkelerinde ve Ukrayna'da belli başlı partiler vardır. Bu partiler toplumun çoğunluğu tarafından desteklenmektedir. Aynı zamanda farklı ideolojileri benimseyen küçük partiler vardır. AB ülkelerine bakıldığında toplam büyük ve küçük ölçekli parti sayılarının olmadığı görülür fakat aynı zamanda Ukrayna'ya bakıldığında üç dört büyük partinin yanında onlarca küçük partinin var olduğu görülür. Bu partilerin oluşma sebebi ise toplumdaki bireylerin var olan partilerden kendilerine göre parti bulamamalarının ile yanı sıra iktidara geçebilme fırsatını yakalamaya çalışmaktadır.

Ukrayna ve AB ülkelerindeki partilerin arasındaki en büyük farklılık iktidara geldiklerinde ortaya çıkmaktadır. AB ülkelerinde iktidardaki parti ne olursa olsun devletin benimsediği politikayı uygulamaya ve aynı yolda ilerlemeye devam etmektedirler. Diğer taraftan Ukrayna'da iktidara gelen yeni parti bir önceki partinin yaptıklarını sıfırlayarak, bambaşka yol izlemeye koyulmaktadır. Seçim öncesi partilerin vaatleri her ne kadar güzel ve kulağa hoş gelse de iktidarın değişmesi ile yaşanan şeyler hep aynıdır. Toplumun refahında bir değişiklik olmamakla beraber yaşananlar bir önceki iktidarın yaşattıkları ile benzerlik göstermektedir.

⁶¹ M. Ünal Erzen, (2011). *Tarihi, kültürel ve sosyal paradigmaları ile siyaset*. İstanbul: Derin Yayınları, s. 174.

3.3. Demokratikleşme Oranı

Demokrasi kelimesi Yunancadan gelmektedir ve kelime anlamı olarak halkın idaresi anlamına gelmektedir. Günümüzde demokrasi kelimesi devlet yönetim şekillerini belirtmek için kullanılmaktadır. Bir ülkeye demokratik bir ülke sıfatı veriliyorsa o ülkede halk devlet yönetiminde rol almaktadır, insan hakları ihlal edilmiyor, herkesin serbest ve istediği konuda konuşma hakkı olduğu ülke anlamına gelmektedir. Ülkelerin demokratik olup olmamaları o ülkelerin her alanını etkilemektedir ve ülke gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir.

Ülkelerin demokratikleşme oranları hakkındaki bilgi “The Economist” dergisine ait olan ve bağımsız olarak faaliyet gösteren Ekonomist İstihbarat Servisi’nin hazırladığı raporlara dayanarak aktarılmıştır. Bu birimin 2006 yılında yayımlamaya başladığı Demokrasileşme Endeksi raporu çalışmaları günümüzde de devam etmektedir. Bu çalışma dünyada 167 ülkeyi kapsamakta olup, o ülkelerdeki seçim süreçlerini ve çoğulculuğu, sivil özgürlükleri, hükümetin işleyişini, siyasi katılımı ve siyasal kültürlerine dayanarak ülkelere 0 ile 10 arasında endeks vermektedir. En yüksek endeks 10’a yakın olup en demokratik ülkelere verilmektedir ve demokrasi oranı azalınca bu endeks sıfıra yaklaşmaktadır. Bu rapora göre bütün ülkeler tam demokrasi, kusurlu demokrasi, karma demokrasi ve otoriter rejimler olarak dört gruba ayrılmaktadır. Ülkelerin % 15’i tam demokrasiye sahip olup % 32,2’si kusurlu demokrasi, % 22,2’si karma demokrasi ve % 30,5’si otoriter rejimlerdir⁶².

Aşağıdaki Tablo 12, söz konusu istihbarat servisinin yayımladığı rapordan alınmış ve ülkelerin demokrasi endeksini göstermektedir. Veriler en son yayımlanan 2012 raporundan, AB ülkeleri ve Ukrayna için verilmiştir. Tabloya bakıldığında AB ülkelerinden demokrasi endeksi en yüksek olan ülkelerin Danimarka, İsveç, Finlandiya ve Hollanda olduğu görülür. Bu ülkeler diğer göstergelerde de olduğu gibi bu endekse göre de yine üst sıralarda yer almaktadırlar. Diğer taraftan demokrasi endeksi en düşük olan ülkeler arasında Romanya, Hırvatistan, Bulgaristan görülür. Bu ülkeler AB’ye yeni katılmış olup henüz Avrupa standartlarına ulaşamadılar fakat bu yolda ilerlemektedirler. Ukrayna’nın endeksine bakıldığında genel olarak tüm AB üyelerinin altında olduğu görülür. Genel olarak baktığımızda rapordaki 167 ülke arasında Ukrayna 80. sırada ve karma demokrasi grubunda yer almaktadır. Aynı zamanda AB üyelerinden 13 tanesi

⁶² http://www.eiu.com/landing/special_reports (Erişim tarihi 23.02.2014)

tam demokrasi grubuna girip, geri kalanları ise kusurlu demokrasi grubunda yer almaktadırlar.

Tablo 12. Ülkelerin Demokrasi Endeksi

Ülke/Bölge	2012
Ukrayna	5,91
Türkiye	5,76
Belçika	8,05
Bulgaristan	6,72
Çek Cumhuriyeti	8,19
Danimarka	9,52
Almanya	8,34
Estonya	7,61
İrlanda Cumhuriyeti	8,56
Yunanistan	7,65
İspanya	8,02
Fransa	7,88
Hırvatistan	6,93
İtalya	7,74
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	7,29
Letonya	7,05
Litvanya	7,24
Lüksemburg	8,88
Macaristan	6,96
Malta	8,28
Hollanda	8,99
Avusturya	8,62
Polonya	7,12
Portekiz	7,92
Romanya	6,54
Slovenya	7,88
Slovakya	7,35
Finlandiya	9,06
İsveç	9,73
Birleşik Krallık	8,21

Kaynak: The Economist Intelligence Unit Report,(2012) Democracy index 2012 Democracy at a standstill. S3-8.

Üçüncü Bölüm

Ukrayna'nın Avrupa Birliği Ülkesi Olabilme Olasılığının Değerlendirilmesi

İkinci bölümde yapılan karşılaştırmalarda çıkan pek ümitlendirmeyen sonuçlara rağmen Ukrayna'da 2014 yılı başlarında yaşanan gelişmeleri dikkate alarak Ukrayna'nın yakın bir zamanda AB ülkesi olabilme şansı oldukça yüksektir. 16 Mart 2014'te yapılan referandum sonucu olarak Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin Rusya'ya bağlanmasıyla Ukrayna – AB ilişkisi yeni ivme kazanmıştır. 21 Mart 2014 tarihinde AB ve Ukrayna Ortaklık Anlaşmasının siyasi kısmı imzalanmıştır⁶³. Ancak Ortaklık Anlaşması'nın en önemli bölümü olan serbest ticaret anlaşmasının Ukrayna'da 25 Mayıs'ta yapılacak seçimlerin ardından imzalanması planlanırken yeni seçilmiş Cumhurbaşkanı kararı ile belirsiz süreye ertelenmiştir.

1. Kriterlerin Yerine Getirilmesi

AB üyesi olmak için sadece Avrupa kıtasındaki bir ülke olmanın yeterli olmadığı açıktır. Günümüzde Avrupa kıtasında bulunan yaklaşık 50 bağımsız ülkeden sadece 28'i AB üyesi olmuştur. AB üyesi olamayan Avrupa ülkeleri, hepsi olmasa da birliğe dahil olmak için çaba göstermektedirler fakat bu çabaların üye olabilmeleri için yeterli olmadığından, söz konusu ülkeler henüz AB üyesi değildir.

Bir ülkenin AB üyesi olması için öncelikle AB Konseyi'ne başvuru yapması gerekmektedir. Herhangi bir ülkenin başvuru yapabilmesi için öncelikle bazı şartları sağlaması gerekmektedir. Bu şartlar Kopenhag ve Maastricht kriterleri olarak da bilinmektedirler. Bu kriterlerin neler olduğunu ve nasıl şartlardan oluştuğu ileride incelenecektir.

1.1. Kopenhag Kriterleri

22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin genişlemesinin Merkezi Doğu Avrupa Ülkelerini kapsayacağını kabul etmiş ve aynı zamanda adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken kriterleri de belirtmiştir. Bu kriterler siyasi,

⁶³ <http://tr.euronews.com/2014/03/21/ab-ve-ukrayna-ortaklik-anlasmasi-nin-siyasi-kismini-imzaladi/>
(Erişim tarihi 23.03.2014)

ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere üç grupta toplanmıştır⁶⁴. Bu üç grup kriterlerine göre ülkenin AB üyesi olabilmesi için:

- Siyasi kriterler: Ülkede demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve azınlık haklarına saygıyı güvence altına alan istikrarlı kurumların varlığı;
- Ekonomik kriterler: İyi işleyen ve aynı zamanda AB içindeki rekabetçi baskılara ve diğer serbest piyasa güçlerine dayanabilecek bir serbest piyasa ekonomisinin varlığı;
- Müktesebat uyumu: Siyasi birlik ile ekonomik ve parasal birlik de dahil olmak üzere AB müktesebatına uyum kapasitesi⁶⁵.

Bu kriterleri detaylı olarak incelediğimizde neden Ukrayna hala AB üyesi değil iyice anlaşılmaktadır. Siyasi kriterlerden olan ülkenin demokrasisi anlamı, devletin halka devlet yönetiminin her seviyede yerelden iktidara kadar eşit hak tanımasıdır, açık ve şeffaf seçimlerin olmasıdır, basına serbest ve eşit ulaşım, işçi sendikalarının var olmasıdır, devletin icra yönetiminin kanunlarla sınırlı olmasıdır ve mahkemenin de ondan bağımsız olmasıdır. Bunlara istinaden baktığımızda Ukrayna devletinin sorunlarını çözmekte halkın hiçbir etkisinin olmadığı açıktır. Seçimlerin açık olması ve basına eşit bir şekilde ulaşmanın olamadığını anlayabilmek için siyasetçilerin konuşmalarını dinlememiz yeterlidir. İşçi sendikalarının ne işe yaradığını ve kimin haklarını savunduklarından halkın çoğu haberdar değildir, hatta onların olup olmaması büyük bir sorudur. Fakat bunların hepsinin iktidarın ve yönetimin her safhasında yaşanan yolsuzluk olaylarıyla karşılaştırdığımızda o kadar önemli olmadığını görmekteyiz. Kanunların her şeyden üstün, hatta devlet yönetiminin üstünde olması gerekirken, durum yönetiminin kanundan da üstün olduğunu göstermektedir ve devlet yönetiminin kanunları istediği gibi şekillendirmesi, ona tanınmış bir hak olarak algılanmaktadır. İnsan hakları konusu da acı konulardan biridir. Ülkede yaygın olarak görünen kanunsuzluk ve yolsuzluk Ukrayna'nın arka arkaya Uluslararası İnsan Hakları Koruma örgütlerinin faaliyet alanlarına girmesine sebep olmaktadır⁶⁶.

Kriterlerin ikincisi olan ülkedeki serbest piyasa ekonomisinin olması Ukrayna tarafından uygulandığını göstermektedir. Daha dikkatli bakıldığında ülke ekonomisinin

⁶⁴ <http://www.dw.de/%C3%BCyelik-ba%C5%9Fvurusu-nas%C4%B1l-yap%C4%B1%C4%B1r/a-16466351> (Erişim tarihi 23.03.2014)

⁶⁵ E. Dağdemir (2012). *Avrupa Birliği*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:2684, s.102.

⁶⁶ <http://roadnews.wordpress.com/2012/09/18> (Erişim tarihi 30.03.2014)

serbest piyasa ekonomisi yerine geçiş ekonomisi olduğu anlaşılr. Sanayi faaliyetleri oldukça maliyetli ve yüksek enerji tüketimine yol açmaktadır, üretimde kullanılan ekipman ve makinelerin çoğu yıpranmış durumdadır ve emeğin verimliliği oldukça düşüktür. Üretilen malların demode olduğu ve rekabet gücüne sahip olmadığını fark etmek oldukça kolaydır. Bunları dikkate aldığımızda Ukrayna'nın AB içerisinde serbest piyasa koşullara dayanması imkansızdır⁶⁷.

Üçüncü kriter olarak belirlenen siyasi, ekonomik ve parasal birliğe ülkenin uyum sağlayabilmesi durumu diğer iki kriterlerin yerine getirilmesinden farklı değildir. Bu kritere bakıldığında ülkenin önce yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiği açıktır fakat geçmişe bakıldığında Ukrayna'nın daha önce AB, NATO ve IMF tarafından belirlenen yükümlülüklerini yerine getiremediği herkes tarafından bilinmektedir⁶⁸.

1.2. Maastricht Kriterleri

Ülkenin AB üyesi olabilmesi için Kopenhag Kriterlerinden ayrı bir de Ekonomik ve Parasal Birlik için Maastricht Kriterlerini yerine getirmesi gerekmektedir.

9-10 Aralık 1991 tarihinde imzalanarak 1 Ocak 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması'nda Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) aşamaları, bu süreçte izlenecek ekonomik ve parasal politikalar ile bunların gerektirdiği kurumsal değişiklikler ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme çerçevesinde EPB'nin son aşamasına geçiş öncesinde, üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesi amacıyla, bazı makro büyüklükler açısından, Maastricht Kriterleri olarak bilinen yaklaşma kriterleri (convergence) belirlenmiştir⁶⁹.

AB'nin üzerinde hassasiyetle durduğu konulardan biride ekonomik istikrardır. Esasen parasal birliği sağlamaya yönelik olan Maastricht kriterlerinde öngörülen makroekonomik koşullar, üye ülkelerin ekonomik istikrarı açısından belirleyicidir. AB'nin Maastricht kriterleri çerçevesinde öngördüğü makroekonomik göstergeler; fiyat istikrarı, kamu mali pozisyonlarının sürdürülebilirliği, faiz oranı ve döviz kuru olarak sıralanabilir. Fiyat istikrarı, yıllık enflasyon oranları ortalaması ile bir üye ülkenin enflasyon oranı arasındaki farkın maksimum 1,5 puan olması gerektiğini öngörür.

⁶⁷ <http://roadnews.wordpress.com/2012/09/18> Erişim tarihi 30.03.2014

⁶⁸ <http://roadnews.wordpress.com/2012/09/18> Erişim tarihi 30.03.2014

⁶⁹ E. Karapınar Kocağ ve S. Bakan (2013). Avrupa Birliği'ne üyeliğin Maastricht Kriterlerin çerçevesinde ekonomik istikrar açısından değerlendirilmesi. Kilis: *Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İİBF, The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (1), s.943.

Kamu mali pozisyonlarının sürdürülebilirliğinde ise, kamu açıklarının GSYH'ye oranının % 3'ü ve kamu borçlarının GSYH'ye oranının % 60'ını geçmemelidir. Diğer bir kriter de faiz oranıdır. Buna göre, üye ülkelerde uygulanan uzun vadeli faiz oranları, son 1 yılda, fiyat istikrarı bakımından en iyi performansa sahip 3 ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşmamalıdır. Son olarak döviz kuru kriteri ise, son 2 yılda, bir üye ülkenin para biriminin, diğer bir üye ülkenin para birimi karşısında devalüe edilmemiş olmasını içerir⁷⁰.

Ukrayna'nın Maastricht kriterlerini yerine getiremediğini anlayabilmek için sadece bazı verilere bakmak yeterli olacaktır. Örneğin son yıllarda Ukrayna'nın enflasyon oranı % 6-8 arasında farklılık göstermektedir ve bu da kriterin en az iki katı fazla olduğunu kanıtlamaktadır. Ülkenin kamu açığı standart olarak GSYH'nin % 10'unu geçmektedir. 2011 yılında Ukrayna'nın kamu borcu GSYH'nin % 70'ini oluşturdu ve bu eğilim sürmektedir. Para biriminin devalüe olması ve döviz kurunun aşırı derecede dalgalanması Ukraynalılar için sıradan bir olaydır. Son olarak faiz oranları AB ülkelerinde genel olarak % 4'lerde iken Ukrayna'nın faiz oranları % 9'dan aşağıya düşmemektedir⁷¹. Bu durumda AB'ye girme durumu Maastricht kriterlerinin yerine getirilmesi açısından da çok zordur.

2. Avrupa Birliği'nin Ukrayna Politikası

Ukrayna jeopolitik konumu nedeniyle, AB ile Rusya arasında hem köprü hem de tampon bölge olma özelliği taşımaktadır. Avrupa Birliği'nin, Ukrayna'ya yönelik uyguladığı dış politika açısından Ukrayna'nın, Avrupa ve Soğuk Savaş döneminde Avrupa ülkeleri için en büyük tehdit unsuru olan Rusya arasında bir gri bölge olarak tanımlanabilecek konumu önem teşkil etmektedir⁷². Avrupa Birliği için Ukrayna'nın bağımsız bir ülke olması ve Batı yanlısı bir politika izlemesi, Avrupa'nın güvenliği ve istikrarının en önemli garantilerinden biridir. Ancak AB'nin ve ABD'nin Sovyetlerin dağılmasıyla başlayan bağımsızlık süreci başlarında, kalan nükleer silahların imha edilmesi sürecinde artan ilgisi, tehlike ortadan kalkınca azalmıştır. 1998 yılında imzalanan "Dostluk ve İşbirliği Anlaşması" AB-Ukrayna ilişkilerinde yeni bir sayfanın

⁷⁰ Karapınar Kocağ ve Bakan (2013), s.943.

⁷¹ <http://roadnews.wordpress.com/2012/09/18> (Erişim tarihi 30.03.2014)

⁷² K. Can, (2008), *Avrupa Birliği'nin Ukrayna politikası*. s.1.

www.avrupa.marmara.edu.tr/dosya/calisma%20gruplari/calismalar_komsuluk/calisma1.pdf (Erişim Tarihi 06.04.2014)

başlangıcı olmuştur. 2004 ve 2007 yılındaki AB genişlemeleri, Ukrayna'ya olan ilgiyi arttırmıştır. Bunun sonucu olarak 2004 yılında açıklanan “Avrupa Komşuluk Politikası” belgesinde komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi planlanan on altı ülke arasında Ukrayna'da yer verilmiştir⁷³. Bu politika çerçevesinde bu komşu ülkeler ve Ukrayna ile bizzat Ortaklık Anlaşmaları ve Eylem Planlarının hazırlanıp imzalanması planlanmıştır.

Avrupa Komşuluk Politikası'nın stratejik hedefi, AB'nin çevresinde dost ve istikrarlı ülkelerden bir kuşak oluşturmaktır. Bu bağlamda yer alacak ülkelerin katılım perspektifi olmadan, AB ile uyum sağlaması gerekmektedir. Bu kapsamda bu amaca yönelik olarak siyasi, iktisadi ve sosyal yapılarını modernize etmeleri gerekmektedir⁷⁴.

9 Eylül 2008 tarihinde gerçekleştirilen AB-Ukrayna Zirvesi'nde taraflar arasında 2009 yılında sonuçlanması planlanan fakat sonuçlanmayan bir Ortaklık Anlaşması'nın imzalanması kararlaştırılmıştır. Bu ortaklık anlaşmasının, 2005 yılından beri yürürlükte olan AB-Ukrayna Eylem Planı'nın yerini alacağı ve taraflar arasındaki işbirliğinin siyasi diyalog, savunma, dış politika, adalet, özgürlük ve güvenlik, ekonomi ve kapsamlı bir serbest ticaret alanı kurulması konularını içeren faaliyet alanları çerçevesinde derinleştirileceği bildirilmiştir. Bu eylem planının tam olarak uygulanmamasının ve istenilen sonuca götürmeyip siyasi istikrarsızlığa neden olan üç ana sebep vardır. İlk olarak Ukrayna'daki oligarkların, politikaların şekillenmesinde etkin bir role sahip olmalarıdır. Oligarkların Ukrayna'da iç politikada etkin bir konumda olmaları, yarı otoriter bir rejimin oluşmasında etkili olmuştur. İkinci olarak, AB üyeliği için gerekli reformları ve gerekliliklerini yerine getiremeyecek kadar zayıf bir devletin ve devlet kurumlarının varlığı söz konusudur. Ukrayna piyasa ekonomisine geçişini sağlıklı ve düzensiz bir şekilde gerçekleştirmiştir. Bugün Ukrayna'da rüşvet, yolsuzluk devletin önemli kurumlarını sarmış durumda olması baş sebeplerinden biridir. Son olarak Ukrayna'nın Batı yanlısı bir dış politika mı yoksa Rusya yanlısı bir dış politika mı izleyeceğini belirleyememesi, istikrarsız bir dış politika yürütmesine neden olmaktadır. Ukrayna neredeyse her iktidar değişikliğinde dış politika alanında yönünü değiştirmektedir⁷⁵. Bunun en iyi örneği 2013 sonlarında Ukrayna'da yaşanan protestolar ve onların sonucu olarak değişen iktidar ve aynı zamanda Rusya yanlısı dış politikasından AB yanlısı dış politikasına yönelen devlettir.

⁷³ Bişkin (2010), s.81.

⁷⁴ C.N. Gezer (2010). *Avrupa Birliği komşuluk politikası*. İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayınları, s.3.

⁷⁵ Bişkin (2010), s.82.

AB'nin bir ÷lkeye izlediği politikayı büyük ölçüde o ÷lkeyle olan ilişkileri belirlemektedir. Başka bir deyişle dış politika o ÷lkeyle karşılıklı olarak ve diğerk aktörlere bağılı olarak belirlenmektedir. Bunu Ukrayna-AB ilişkilerine uygulayacak olursak; AB-Ukrayna ilişkilerinin oluşması, Ukrayna'nın iç siyasetinde yaşanan gelişmeler, Rusya ve ABD'nin Ukrayna politikaları ile NATO-Ukrayna ilişkileri belirleyici faktör olarak karşımıza çıkmaktadır⁷⁶.

2014 yılı başlarından önce AB ÷lkelerinin izlediği Ukrayna politikası alanında ortak bir duruş sergileyemediği açıktır. Üye ÷lkeler arasında farklı yaklaşımlar ve farklı bakış açıları söz konusudur. Doğı Avrupa ÷lkeleri, Ukrayna'yı bir kardeş olarak görüp birliğe girmesini desteklemişlerdir. Bu ÷lkelerin arasında Polonya ilk sıralarda yer almaktadır. Rus etkisi altında olan bir Ukrayna istemediğinden, Ukrayna'nın hem AB hem de NATO içinde olmasını desteklemektedir. Macaristan ve Slovakya Ukrayna'nın üyeliğine ılımlı yaklaşıırken, Fransa Ukrayna'nın birliğe girmesine karşı çıkmaktadır. Fakat en zor durum Almanya'nındır. Bir taraftan Ukrayna Almanya'nın ilk sıralarda gelen ticari partnerlerinden biri olması, diğerk taraftan ise Rusya ile Almanya arasında enerji alanında imzalanan anlaşmaların olması durumu çıkmaza sürüklemektedir. Almanların Ukrayna'nın AB'ye girmesini desteklemesi demek enerji alanında bağılı olduğı Rusya ile ilişkileri bozmak anlamına gelirken, desteklememesi ise Ukrayna gibi önemli bir pazarı ihlal etmektir⁷⁷. Durum bu şekilde devam ederken 2013 yılının sonlarında başlayan ve 2014 yılında Ukrayna cumhurbaşkanı olan Yanukoviç'in ÷lkeden kaçması, iktidarın değışmesi ve ardından gelen "Kırım krizinin" sonucu olarak Kırım Özerk Cumhuriyetinin Rusya'ya bağlanması AB'nin Ukrayna'ya karşı dış politikasını hızlı bir şekilde değıştirdi. Hızla gelişen ilişkiler sonucu 21 Mart 2014 tarihinde Ortaklık Anlaşması'nın siyasi kısmı imzalandı ve bu anlaşmanın ekonomik kısmın imzalanması 2014 yılı yaz döneminde gerçekleşecek seçimlerden hemen sonrasına planlandı. Böylece Ukrayna-AB ilişkisinde yıllardır süren durgunluk bitti ve Ukrayna için AB entegrasyonu hızlı bir şekilde başlamış oldu⁷⁸.

⁷⁶ Can (2008), s.2.

⁷⁷ Bişkin (2010), s.83.

⁷⁸ <http://tr.euronews.com/2014/03/21/ab-ve-ukrayna-ortaklik-anlasmasi-nin-siyasi-kismini-imzaladi/> (Erişim tarihi 23.03.2014)

3. Avrupa Birliği Üyeliği Hedefi – SWOT Analizi

2013 yılının ortalarında Ukrayna'nın AB'ye girme şansının çok düşük olduğu görülmüştür. İkinci bölümde yapılan ekonomik, sosyal ve siyasi göstergelerin karşılaştırılmasında Ukrayna'nın AB göstergelerini yakalamakta çok geri kalmasının yanında, AB üyelerinden en düşük göstergelere sahip ülkelerin bile aşağısında kaldığı görülür. Bu durumda Ukrayna AB'ye girme hedefi koysa bile, onun için bu hedefe ulaşmak neredeyse imkansız olacaktır. AB'nin giriş için şart koyduğu Kopenhag ve Ekonomik-parasal birliği için önemli olan Maastricht kriterlerinin Ukrayna tarafından yerine getirilmesi ve onları yakalaması çok uzaktır. Ancak 2014 yılı başlarında yaşanan gelişmeler bütün dünyayı ve özellikle de AB'yi harekete geçirmiştir ve Ukrayna'nın AB üyesi olma olasılığı bir parça artmıştır. Rusya tarafından Ukrayna'ya yapılan askeri müdahale, Kırım Özerk Cumhuriyeti'ni sahte bir referandum ile kendi içine alması ve böylece Ukrayna'nın bütünlüğünün bozulması Ukrayna-AB ilişkilerinin hızlanmasına neden olmuştur. Mart 2014'te imzalanan Ortaklık Anlaşmasının siyasi kısmı Ukrayna'nın AB üyeliğine atmış olduğu ilk adım olmuştur. Bunun sonucu olarak Ukrayna ile AB arasındaki ilişkilerin daha hızlı gelişeceğini tahmin etmek mümkündür. Ukrayna ile Rusya arasındaki anlaşmazlık süreci boyunca AB'nin Ukrayna'yı desteklemesi, Ukrayna'nın ne kadar da hazır olmasa da Rusya yanlısı olmaktan kurtarıp kendi lehine çevirmeye çalıştığının göstergesidir. AB'nin Ukrayna'yı kendi lehine çevirmesinde kendine göre menfaatleri vardır. Bunların arasında en açık olanlar; AB'nin doğal gaz ve petrol yönünden bağlı olduğu Rusya'ya doğrudan bağlanma olanağı (AB'ye giden doğal gazın % 90'ı Ukrayna üzerinden geçmektedir). Aynı zamanda Karadeniz kıyılarının çoğu güney doğu Avrupa ile AB'nin elinde olacaktır ve en son olarak AB'nin kullanmasına açık olacak çok büyük ve tarım için verimli arazinin ve aynı zamanda güneş enerjisi üretilebilecek bir alanın içerisine almasıdır⁷⁹. Buna istinaden Ukrayna'nın güçlü, zayıf yönlerinin görülebilmesi ve Ukrayna karşısına bu durumda çıkan fırsat ve tehditleri görmek için aşağıdaki SWOT analizine bakılması gerekmektedir.

⁷⁹ http://www.dispolitika.org.tr/dosyalar/ukrayna_p.htm (Erişim tarihi 13.04.2014)

Tablo 13. Ukrayna SWOT Analizi

Güçlü Yönleri: Zengin bir tarihe sahip bir Avrupa ülkesi olması Avrupa'nın en büyük yüzölçümüne sahip ülkesi olması Eğitimli insan gücü oranının yüksek olması Zengin kömür ve demir madenlerine sahip olması Tarım için elverişli ve verimli arazinin büyük olması Avrupa'yı Rusya ile bağlayan enerji hatlarının üzerinden geçmesi Stratejik bir coğrafi konumda yer alması	Zayıf Yönleri: Tarihi yerlerin yeterince korunmaması ve bakımın yapılmaması Bağımsızlığı oldukça yeni kazanmış olması Kaliteli eğitimi almış insanların oranının düşük olması Yeni teknoloji kullanılmaması nedeniyle kaynakların israfı Altyapının gelişmiş olmaması Rus enerjisine bağlı olması Demokrasinin tam olarak uygulanmaması Rüşvet ve yolsuzluğun olayların oranının çok yüksek olması Rus nüfus oranının yüksek olması
Fırsatlar: AB ile olan ilişkilerin gelişmesi AB ve ABD gibi ülkelerden yardım alabilmesi Rusya ile olan bağın zayıflayabilmesi Gelişebilmesine fırsat verilmesi Daha iyi hayat kurabilme şansı	Tehditler: Rusya ile sınırın olması ve tarih boyunca süren ilişkileri NATO ve Rusya arasında kalması Rusya'nın enerji konusundaki spekülasyonlar Rusya'nın Kırım'ın ele geçirmesi Siyasi istikrarsızlıktan dolayı yabancı yatırımların ülkeden çekilmesi

Bu durumda AB üyesi olmak sadece Ukrayna'nın amacı değil aynı zamanda AB'nin de Ukrayna'yı bir an önce birliğine dahil etmek istemesi söz konusudur. Daha önce AB için Ukrayna'yı birliğe alması Rusya ile ters konuma düşmesine neden olabilirdi. Ancak 2014 başında yaşanan gelişmeler sonucu Ukrayna'nın Rusya ile olan ilişkisinin bozulması, Rusya'nın Ukrayna başta olmak üzere AB'ye, ABD'ye ve bütün

dünyaya karşı çıkması, Rusya'nın Ukrayna'da yaptığı işgaller ve ülkeyi ayırma hareketleri AB'nin Ukrayna'yı bir an önce birliğe alma olanağını ortaya çıkarmıştır. Ukrayna'nın AB'ye girme yolunda attığı ilk adım Ortaklık Anlaşması'nın siyasi kısmının imzalanmasıdır ve Ukrayna, Moldova ve Gürcistan için AB'ye girmek üzere başvuru yapabilmelerine izin verilmesidir. Hem Ukrayna hem de AB, üyelik sürecinin o kadar kısa olacağını düşünmüyor ancak giriş için gerekli olan kriterlerde AB tarafından tolerans gösterilmesi ve Ukrayna'da hızlı ve etkili reformların yapılması bu süreci oldukça azaltabilir⁸⁰.

4. Ukrayna'nın Avrupa Birliği İle Geleceği

Ukrayna'nın konusunda fikir yürütmek bu zamanlarda oldukça zor bir iştir çünkü ülkenin durumu belirsiz ve son gelişmeler her an her şeyin olabileceğini göstermektedir. Kırım'ın Rusya'ya bağlanması ve Ukrayna'nın doğu bölgelerinde çıkan protestolar bir gün Ukrayna'nın ikiye bölünüp yarısının Rusya'ya bağlanabileceğini gösteriyor. Bu durumda Ukrayna'dan geriye ancak batı tarafı kalır. Ukrayna'nın batısı Ukraynalıların yoğun yaşadığı ve şimdiki Ukrayna'ya oldukça geç bağlanan topraklardan oluşmaktadır. Bu bölgeler daha kısa bir süre öncesinde Avusturya-Macaristan, ondan sonra Polonya topraklarıydı, bu yüzden de bu bölgeler AB'ye bağlanma taraftarıdır. Bu bölgenin insanı Rusya'ya ve Ruslara son derece tepkililerdir. Bunlar dikkate alınacak olursa bir bütün olarak Ukrayna'nın AB'ye girme ihtimali yok denilebilir çünkü Ukrayna'nın bir parçası olan Kırım Rusya'ya bağlanmıştır ve geri Ukrayna'ya bağlanması hayal bile edilemez. Geriye kalan Ukrayna'nın iç kısımlarının kendi içerisinde Rus ve AB yanlısı olarak doğu ve batı bölgelerine ayrıldığı için hem AB üyesi olma ihtimali, hem de Rusya'ya bağlanarak Rusya'nın bir bölgesi olarak hem de ikiye ayrılarak doğu bölgelerin Rusya'ya, batı bölgelerin AB'ye bağlanıp devam etme olasılıkları bulunmaktadır.

Ukrayna'nın AB üyesi olması farklı açılardan değerlendirerek yorumlanmaktadır. Rus yanlıları Ukrayna'nın AB'ye girmesini Ukrayna için ölüm olarak nitelendirmektedirler. En büyük iddiaların da AB'nin Ukrayna'yı sömüreceği konusundadır. Ukrayna'nın ekonomisi tarım sektörüne dayalı olduğundan ve tarımda

⁸⁰ <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/vstuplenie-ukrainy-v-es-sroki-i-usloviya-514191.html> (Erişim tarihi 20.04.2014)

ileri teknoloji kullanmadan üretim yapıldığından üretilen mallar AB pazarına girmekte zorluk çekecektir. Diğer taraftan tarımı gelişmiş AB ülkeleri kolaylıkla kendi ürünlerini Ukrayna pazarına sürebileceklerdir. Kalite ve kullanılan teknoloji ile üretilen bu ürünler Ukrayna pazarında yerel halk tarafından tercih edilecektir. Aynı zamanda Ukrayna AB üyesi olduğunda Rusya'ya ve diğer BDT ülkelerine satışlar yavaşlayacaktır ve üretilen ürünler Ukraynalıların elinde kalacaktır. Bunun doğal bir sebebi olarak yerel halkın üretim yaparak ürünlerini satmak yerine, hammaddeleri gıda işleme teknolojileri gelişmiş olan AB ülkelerine satacaklardır. Örneğin Ukrayna'da üretilen tahıllar işlenmeden AB'ye satılıp Ukrayna'ya tüketime hazır şekilde ithal edilecektir. Durumu bu şekilde değerlendirenler Ukrayna'nın AB'ne üye olmasında hiçbir olumlu yön bulmayıp birliğe girmesine engel olmaktadır.

AB yanlıları ise Ukrayna'nın birliğe girmesi ile her şeyin çok daha iyi olacağını savunmaktadırlar. Gelişmiş teknoloji ile üretilen ürünlerin yanı sıra teknolojinin kendisi de ülkeye gelecektir. Yeni teknoloji kullanılarak Ukrayna'da üretilen ürünler AB menşei ürünler ile rekabet edecek kalitede olacaktır. Üretimde kullanılan kaynaklar daha verimli ve daha etkili kullanılacağı için devlet ve halk ekstrasından gelir elde edebilecektir. Gelişmiş AB ülkeleri Ukrayna'ya çekinmeden yatırım yapabilecekler. Bunun sonucu olarak istihdam sağlanacaktır ve ülke ekonomisine önemli katkılar yapılacaktır. Böylece Ukrayna'nın AB'ne girmesi ülke gelişmesine ve kalkınmasına önemli ölçüde katkıda bulunacaktır. Bunun sonucu olarak Ukrayna AB tecrübelerinden ve kaynaklarından faydalanarak bir gün gelişmiş bir Avrupa ülkesi olabilecektir.

Ukrayna'nın AB ile geleceği ile ilgili iki tarafın da görüşlerinin kendine göre haklı ve haksız oldukları durumlar vardır. Bu tahminlerden hangilerinin doğru hangilerinin yanlış olduğunu ancak zaman gösterecektir. Rusya'nın gelişmişlik düzeyi ve yaşam standartları dikkate alınırsa Ukrayna'dan çok daha ileride olmadığı görülür. Daha önceki tecrübelerle dayanarak Ukrayna'nın Rusya ile yıllarca süren ilişkilerin sonucu Ukrayna için fazla faydalı olmadığı görülür, bu yüzden de artık Ukrayna'nın şansını AB ile denemesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sonuç

Avrupa'nın doğusunda, gerek yüzölçümü ve gerekse sahip olduğu iktisadi potansiyel itibarıyla "büyük" sıfatını fazlasıyla hak eden bir ülke olan Ukrayna, tarih boyunca son derece önemli bir ülke olmuştur. Stratejik bir jeopolitik konumda bulunması ülke içerisinde belirsizlik yaşanmasına ve kargaşaya neden olmaktadır.

Doğusunda Rusya, kuzeyinde Beyaz Rusya, batısında Polonya, Slovakya ve Macaristan, güney batısında Romanya ve Moldova, güneyinde Karadeniz ve Azak Denizi yer alır. Ülkenin yüzölçümü 603.700 km²'dir. Eski Sovyetler Birliği'ni oluşturan on beş Cumhuriyet içinde Rusya Federasyonu ve Kazakistan'ın ardından yüzölçümü en büyük üçüncü ülkedir. 1995 yılında 52 milyon olan nüfus ekonomik ve sosyal koşulların kötüleşmesiyle baş gösteren dış göçle bugün 46 milyon civarına inmiştir. Nüfusun % 77'sini Ukraynalılar, % 17,3'ünü Ruslar, % 0,6'sını Kırım Tatarlar, kalanını da diğer milletler oluşturmaktadır.

8 Aralık 1991 yılında Beyaz Rusya, Rusya ve Ukrayna ortak bir karar alarak Sovyetler Birliği'ni resmen ortadan kaldırmaya karar verdiler. 24 Ağustos 1991 tarihinde USSC parlamentosu bağımsızlığını ilan etmiş ve böylece haritada yeni bir devlet ortaya çıkmıştır. Bu devletin adı de Ukrayna olmuştur. Çoğu ülke bağımsızlıklarını ilan ettikten sonra Bağımsız Devletler Topluluğu ortaya çıkmış ve Ukrayna bu topluluğa üye olmuştur⁸¹.

Ukrayna'nın dış politika oluşturma sürecinin bir ülkenin iç siyasal yapısından ayrı düşünülmesi pek mümkün değildir. Ukrayna'nın dış politikasını anlayabilmek için, yeni bağımsızlığına kavuşmuş bir devletin öncelikle kendini tanımlama ve konumlandırma sürecinin ardından, sistemin diğer oyuncuları tarafından gelen tepkileri dikkate alması gerekmektedir. Orta büyüklükte bir devlet olarak Ukrayna'nın dış politika çıkarları ve hevesleri genelde bölgesel boyuttadır. Bu nedenle Batı'nın ikili ve çok taraflı yardımlarıyla desteklenen bölgesel gruplaşmalar içinde yer almayı tercih etmektedir. Yine de ülkenin en önemli ilişkileri eski SSCB ülkeleri ile devam etmektedir. Birlik ülkeleri tek bir çatı altından yönetildiği zaman dış politika oluşturmaya gerek yoktur fakat bağımsızlıktan sonra en yakın ülke ile bile bir dış politika izlenmesi zorunlu olmuştur. Aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı sonrasında temeli atılan AB ile ilişkileri kimi zaman yavaşlayıp kimi zaman gelişip devam

⁸¹ Kormiç ve Bagatkiy (2011), s.39.

etmekteydi. Eski doğu bloğu ÷lkelerinden bazıları AB üye kriterlerini yakalayıp Birliğe girmeyi başardılar. Eski Sovyet Cumhuriyetlerinden ilk olarak 2004'te Estonya, Litvanya ve Letonya AB'ye katılmıştır. Fakat diğer ÷lkeler için, örneğin Ukrayna ve Beyaz Rusya gibi, bu süreç o kadar kolay geçmemektedir. Bunun en önemli nedeni ise Rusya'dır. Yakın komşularının, özellikle Ukrayna'nın AB'ye girmesi Rusya'nın sıcak denizlere inme planlarına ters düşmektedir, bu yüzden de Rusya Ukrayna'nın AB'ye girmemesi için her türlü engeli koymaktadır. Ukrayna, Rusya ve Avrupa arasındaki stratejik konumuyla önemli bir devlettir. Ruslar, Ukrayna topraklarını daima bir geçiş bölgesi, stratejik bir bariyer, kendilerini ve yabancıları ayıran bir tampon bölge olarak düşünmüşlerdir. Dünya'daki Büyük Güçlerin gözdesi olan Ukrayna, Rusya ile rekabet etmek ve Rusya ile iş yapmak isteyenler için bir köprü ülkesidir. Ukrayna'nın Rusya ile olan ilişkisi tarih boyunca devam etmektedir ve bu ilişkinin devam etmemesi mümkün değildir. Diğer taraftan ise oyuncular değişmektedir: Soğuk Savaş zamanında Ukrayna'yı kritik bir bölge olarak gören ABD, ondan sonra yine Rusya'ya kafa tutmak isteyen Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve günümüzde enerji kaynaklarına muhtaç olan Avrupa Birliği.

2013 sonbaharında imzalanması planlanan Ukrayna-AB Ortaklık Anlaşması'nın imzalanması çok büyük bir olay yaratmış oldu. Bunun sebebi ise hali hazırda olan ortaklık anlaşmasının Ukrayna Devlet Başkanı tarafından imzalanmasını reddetmesidir. İmzalamayı reddetmesi açıklaması sonucunda binlerce kişi sokaklara dökülerek Devlet Başkanını ve iktidarı protesto etmeye başlamıştır. Bu protestoların sonucu olarak 2014 Mart ayında Cumhurbaşkanının ÷lkeden kaçmış, yüz kişiye yakın protestocu öldür÷lmüş, Rusya'nın Kırım'a askerlerin getirip referandum ile Kırım'ı Rusya'ya bağlamışlardır. Bu gelişmelerden sonra gelişen Ukrayna-AB ilişkileri Ortaklık Anlaşması'nın siyasi kısmının imzalanmasına sebep olmuştur.

Ukrayna'nın anlaşmanın siyasi kısmını imzalaması AB ilişkilerinde önemli bir adım olmakla birlikte fakat Ukrayna'nın AB ÷lkelerine ne kadar uzak olduğunu görebilmek için göstergelerine bakılması gerekmektedir. Göstergeler kendi aralarında sosyal, ekonomik ve siyasi olmak üzere üç ayrı grupta ele alınmaktadır. Sosyal göstergeler kendi içerisinde yaşam uzantısı, işsizlik oranları, bebek ölüm oranları, eğitim düzeyi ve bunun gibileri göstergelerden oluşmaktadır. Ekonomik göstergeler ise GSMH, kişi başına düşen milli gelir, ücretler, enflasyon oranlarıdır ve en son siyasi

göstergeleri bir toplumun siyasi rejimini, yönetim şeklini, ülkedeki parti sayısını ve demokratikleşme oranını göstermektedir. Bu göstergeler ile ilgili AB verileri Ukrayna'ya ait verileri karşılaştırıldığında Ukrayna'nın AB seviyesinden uzakta kaldığı görülür. Çoğu göstergeler AB'ye en son üye olan Romanya, Bulgaristan, Hırvatistan gibi ülkelerden daha düşük seviyede olduğu karşılaştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda AB üyesi olmak için sadece Avrupa kıtasındaki bir ülke olmak yeterli olmadığı açıktır. Bir ülkenin AB üyesi olması için öncelikle AB Konseyi'ne başvuru yapması gerekmektedir. Herhangi bir ülkenin başvuru yapabilmesi için öncelikle bazı şartları sağlaması gerekmektedir. Bu şartlar Kopenhag ve Maastricht kriterleri olarak da bilinmektedirler. Kopenhag kriterleri siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere üç gruptan oluşmaktadır. Bu üç gruptan oluşan kriterlerin Ukrayna tarafından yerine getirilip getirilmediğini araştırdığımızda göstergelerde olduğu gibi Ukrayna'nın hala çok uzak olduğunu görmekteyiz. Diğer taraftan AB üyeliği için şart olan Maastricht kriterleri ülkenin ekonomik durumu ile ilgili kriterleri ortaya koymaktadır. Ukrayna'nın Maastricht kriterlerini yerine getiremediğini anlayabilmek için sadece bazı verilere bakmak yeterli olacaktır. Örneğin son yıllarda Ukrayna'nın enflasyon oranı % 6-8 arasında farklılık göstermektedir ve bu da kriterin en az iki katı fazla olduğunu kanıtlamaktadır. Ülkenin kamu açığı standart olarak GSYH'nin % 10'unu geçmektedir. 2011 yılında Ukrayna'nın kamu borcu GSYH'nin % 70'i oluştururken bu eğilim sürmektedir. Para birimi devalüe olması ve döviz kurun aşırı derecede dalgalanması Ukraynalılar için sıradan bir olaydır. Son olarak faiz oranları AB ülkelerinde genel olarak % 4'lerde iken Ukrayna'nın faiz oranları % 9'dan aşağısına düşmemektedir⁸². Bu da Ukrayna'nın üyelik için şart olan ekonomik kriterleri de yerine getiremediğini göstermektedir.

Yapılan karşılaştırmalarda çıkan pek ümitlendirmeyen sonuçlara rağmen Ukrayna'da 2014 yılı başlarında yaşanan gelişmeleri dikkate alarak Ukrayna'nın yakın bir zamanda AB ülkesi olabilme şansı oldukça yüksektir. Fakat Ukrayna'nın bunun için ödediği bedel de küçük sayılmaz. Rusya tarafından Ukrayna'ya yapılan askeri müdahale, Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin sahte bir referandum ile kendi içine alması ve böylece Ukrayna'nın bütünlüğünün bozulması Ukrayna-AB ilişkilerin hızlanmasına neden oldu. Ukrayna ile Rusya arasındaki anlaşmazlık süreci boyunca AB'nin

⁸² <http://roadnews.wordpress.com/2012/09/18> (Erişim tarihi 30.03.2014)

Ukrayna'yı desteklemesi, Ukrayna'nın ne kadar da hazır olmazsa da Rusya yanlısı olmaktan kurtarıp kendi lehine çevirmeye çalıştığını ve bunun için yapması gereken her neyse yapacağı bellidir. Hem Ukrayna hem de AB, üyelik sürecinin o kadar kısa olacağını düşünmezken giriş için gerekli olan kriterlerde AB tarafından tolerans göstermesi Ukrayna'da hızlı ve etkili reformların yapılması bu süreci oldukça azaltabilir⁸³.

Ukrayna'nın AB üyesi olması farklı açılardan değerlendirerek yorumlanmaktadır. Rus yanlıları Ukrayna'nın AB'ye girmesini Ukrayna için ölüm olarak nitelendirirken AB yanlıları ise Ukrayna'nın birliğe girmesi ile her şeyin çok daha iyi olacağını savunmaktadırlar. Ukrayna'nın AB geleceği ile ilgili iki tarafın da görüşleri kendine göre haklı ve haksız oldukları durumlar vardır. Bu tahminlerinden hangileri doğru hangileri yanlış ancak zaman gösterecektir. Daha önceki tecrübelerle dayanarak Ukrayna Rusya ile yıllarca süren ilişkiler sonucu Ukrayna için fazla faydalı olmadığını görmekteyiz bu yüzden de artık Ukrayna'nın kendi şansını AB ile denemeye faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak Ukrayna'nın güçlü bir potansiyele sahip bir ülke olduğunu görmekteyiz. Ülkenin yer altı kaynakları, verimli kullanılabilir boş arazinin olması ve güçlü bir beşeri kaynakları ile gelecekte iyi bir konuma gelebilecek bir Avrupa devletidir Ukrayna. Ancak bağımsızlığı kazandıktan sonra ülkeyi yönetenler ülkeyi sömürüp ülke için doğru olan bir yol seçmeden devam ettikleri için ülkenin göstergeleri AB'nin en zayıf ve fakir ülkelerden daha düşüktür. Yanlış yönetimin yanı sıra ülkenin gelişmesi yerine gerilemesine sebep olan ve gelişmesini engelleyen bir başka sebep Ukrayna'nın komşusu Rusya'dır. AB ile ilişkilerin gelişmesine engel olmak isteyen Rusya, dışarıdan bakmakla kalmayıp Ukrayna'ya askeri müdahalede bulunmuştur. Bu durum iki ülke arasındaki ilişkileri daha da kötüye sürüklemiştir. Bir taraftan Rusya ile ilişkiler kötüye giderken diğer taraftan ise AB ile olan ilişkiler düzelmeye başlamış ve 2014 Mart ayında Ukrayna AB arasında Ortaklık Anlaşması'nın Siyasi kısmı imzalanmıştır. Böylece Ukrayna-AB ilişkisinde yeni bir sayfa açılmıştır. Ukrayna'nın tam olarak AB katılmak için yerine getirmesi gereken kriterlerin yanında Rusya'ya olan bağı da koparması gerektiğini farkındadır ancak bunun yapılması oldukça zordur. Ukrayna diğer AB ülkeleri gibi doğal gaz ve petrol konusunda Rusya'ya önemli ölçüde

⁸³ <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/vstuplenie-ukrainy-v-es-sroki-i-usloviya-514191.html> (Erişim tarihi 20.04.2014)

bağlıdırlar. Bu yüzden AB topluluğu Rusya'nın Ukrayna'da yaptığı müdahaleye karşı bir çözüm bulmakta zorluk çekmektedirler. 2014 yılı ilkbaharda Ukrayna-Rusya-AB üçgenin ilişkileri gergin ilerlemektedir ve ülkelerin birbirine karşı koymaları ne gibi bir sonuç getirecek yakın zamanda tanık olacağız.

Bu çalışmanın yazılma süreci 2013-2014 yılı arasına denk geldiği için gündem sürekli değişmektedir. Ukrayna'daki siyasi istikrarsızlık, protestolar, referandum, Rus askerlerin müdahalesi ve Ukrayna'nın doğusunda yaşanan olaylar bütün ülkeyi böylece de çalışmayı oldukça etkilemiştir. Çalışmanın başında yazılan bazı noktalar sona doğru güncelliğini kaybetmiştir. İlk bölümde Ukrayna'nın içinde olan Kırım Özerk Cumhuriyeti son bölümde artık Ukrayna'nın bir parçası olmaktan çıkıp Rusya'ya bağlanmaktadır. Çalışma yazılmaya başladığı zaman Ukrayna'nın cumhurbaşkanı olan Viktor Yanukoviç ülkeyi kaçarak terk etmiştir. Ukrayna'nın yönetimi tamamen değişip geçici bir parlamento ve geçici cumhurbaşkanı ile yönetilmektedir. Bu durumda ilk başlarda Ukrayna'nın AB'ye girme şansının düşük olduğu vurgulanırken yaşanan değişiklikler bunun o kadar zor olmadığını ve belki de yakın zamanda gerçekleşebileceği yönünde değiştirmiştir.

Sürekli değişen ve gelişen Ukrayna-AB ilişkileri, dünya topluluğu tarafından Rusya'ya karşı uygulanan yaptırımlar, ABD'nin Rusya ile arasındaki gerginlik, Rus askerlerin ve ajanları Ukrayna'daki faaliyetleri ve diğer birçok sebep bu konunun ilerleyen zamanlarda daha detaylı incelenip yeni çalışmalar yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Kaynakça

- Biliner, T. (2007). Ukrayna dış politikasını etkileyen unsurlar. *Karadeniz Araştırmaları*, 1 (13).
- Bişkin, M.C. (2010). *ABD-AB-Rusya üçgeninde Ukrayna ve Gürcistan'da güç mücadelesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Buran, H. (2009). Siyasal rejim sınıflamaların yeniden gözden geçirilmesi üzerine. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 69-97.
- Çalış, A.; Taylan, T.; Akova, Y. ve Ataker, M.A. (2005). *Ukrayna yerinde pazar Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi.
- Dönmez, R.Ö. ve Telatar G. (2008). *Küreselleşen dünyada Avrupa Birliği*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Dağdemir, E. (2012). Avrupa Birliği'nin genişleme ve Avrupa komşuluk politikası. *Avrupa Birliği* (Ed: R. Karluk). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2684, ss.94-117.
- Fontaine, P. (2010). *AB nedir?* Lüksemburg: Avrupa Birliği Resmi Yayınlar Ofisi.
- Gezer, C.N. (2010). *Avrupa Birliği komşuluk politikası*. İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayınları.
- Kandemir, E. (2008). *Uluslararası sistemin yeni düzen arayışında Karadeniz'in değişen jeopolitiği*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık
- Karapınar Kocağ, E. Ve Bakan, S. (2013). Avrupa Birliği'ne üyeliğin Maastricht Kriterlerin çerçevesinde ekonomik istikrar açısından değerlendirilmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İİBF, The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (1).
- Karluk, R. (2010). *Avrupa Birliği*.
- Kormiç, L. ve Bagatckiy, V. (2011). *İstoriya Ukrayini*. Kiyev: Ranok.
- Yıldırım, Y. (2010). *Rus Dış politikasında Ukrayna faktörü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, A. ve Palabıyık, M.S. (2007). *Avrupa Birliği*. Ankara:ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş.

Ünal Erzen, M. (2011). *Tarihi, kültürel ve sosyal paradigmaları ile siyaset*. İstanbul: Derin Yayınları.

İnternet Kaynakçası

- Argument i Fakti Gazetesi*, <http://www.aif.ua/society/law/990523> (Erişim Tarihi 25.01.2014)
- Alomaliye*, https://www.alomaliye.com/yillar_iti_asgari_ucretler.htm (Erişim tarihi 25.05.2014)
- Can, K. (2008), *Avrupa Birliği'nin Ukrayna politikası*, www.avrupa.marmara.edu.tr/dosya/calisma%20gruplari/calismalar_komsuluk/calisma1.pdf (Erişim Tarihi 06.04.2014)
- Deutsche Welle*, http://www.eiu.com/landing/special_reports Erişim tarihi 23.02.2014 (Erişim Tarihi 23.04.2014)
- Dorojnaya Gazeta*, <http://roadnews.wordpress.com/2012/09/18/> (Erişim Tarihi 30.03.2014)
- Delovoy Portal LİGA.net*, http://smi.liga.net/articles/2013-03-04/8587482-poslednyaya_ustupka_ukraine_udalos_dobitsya_progressa_v_otnosheniyakh_s_es.htm. (Erişim tarihi 13.03.2014)
- European Commission EuroStat*, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> (Erişim tarihi 26.01.2014)
- Euronews*, <http://tr.euronews.com/2014/03/21/ab-ve-ukrayna-ortaklik-anlasmasi-nin-siyasi-kismini-imzaladi/> (Erişim Tarihi 23.03.2014)
- İstoriya Ukraini*, <http://www.pskmv.ru/pages&id=37&p=6>. (Erişim tarihi 13.03.2013)
- İstoriya Velikih Derjav*, http://izomuseum.ru/ukraina_v_sostave_sssr-6.html. (Erişim tarihi 13.03.2013).
- İktisadi Kalkınma Vakfı*, ikv.org.tr/images/upload/.../55-ab_ukrayna.pdf (Erişim Tarihi 22.12.2013)
- Kaleağası, B. (2014). *Siyasal rejimin koordinatları*. <http://www.gundem.be/tr/avrupa-birligi/siyasal-rejimin-koordinatlari> (Erişim tarihi 16.02.2014)
- Minfin*, <http://index.minfin.com.ua/index/salary/> (Erişim tarihi 03.02.2014)
- Mirovaya Ekonomika*, <http://www.ereport.ru/stat.php?razdel=country&count=ukraine&table=ueecia> (Erişim tarihi 26.01.2014)

- Kaya, M. (2014). *İnsani Gelişme Endeksi (İGE) gelirin ötesinde yaşam standardını ve refahı belirlemektedir.*
www.ogu.edu.tr/files/birimduyuru/23087b2f.../200972110230.doc (Erişim tarihi 26.01.2014)
- Özgün Ekonomi ve Makale Arşivi,*
http://www.ekodialog.com/Konular/issizlik_istihdam.html (Erişim tarihi 26.01.2014)
- Pershiy Natsionalnyy Televizyon Kanalı,* <http://1tv.com.ua/ru/news/2010/10/01/1805>
(Erişim tarihi 16.02.2014)
- Prof. Dr. Coşkun Can Aktan resmi sitesi,* <http://www.canaktan.org/politika/siyasal-rejim/genel-olarak.htm> (Erişim tarihi 16.02.2014)
- Segodnya Gazetesi,* <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/vstuplenie-ukrainy-v-es-sroki-i-usloviya-514191.html> (Erişim tarihi 20.04.2014)
- State Statstic Service of Ukraine,* <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Erişim tarihi 26.01.2014)
- Sosyal ve Siyasi Bilimler Sitesi,* <http://estnauki.ru/> (Erişim tarihi 16.02.2014)
- Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı,* <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=3>
(Erişim tarihi 18.12.2013)
- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD),*
<http://www.oecd.org/general/searchresults/?q=life%20expectancy&cx=012432601748511391518:xzeadub0b0a&cof=FORID:11&ie=UTF-8> (Erişim tarihi 26.01.2014)
- Tsentr Gumanitarnih Tehnologiy,* <http://gtmarket.ru/ratings/satisfaction-with-life-index/info> (Erişim tarihi 02.02.2014)
- Türkiye İstatistik Kurumu,* http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1014 (Erişim tarihi 11.02.2014)
- The Economist Intelligence Unit,* http://www.eiu.com/landing/special_reports (Erişim tarihi 23.02.2014)
- Türkiye Dış Politika Enstitüsü,* http://www.dispolitika.org.tr/dosyalar/ukrayna_p.htm
(Erişim tarihi 13.04.2014)
- Verkhovna Rada of Ukraine,* <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?test=4/UMfPEGznhhUbT.ZiLUCcztHI416s80msh8Ie6>
(Erişim tarihi 10.12.2013)

- United Nations Development Programme*, <https://data.undp.org/dataset/Table-1-Human-Development-Index-and-its-components/wxub-qc5k> (Erişim tarihi 26.01.2014)
- Ukrainskaya Pravda Gazetesi*, <http://www.pravda.com.ua/rus/columns/2011/12/1/6804606/> (Erişim tarihi 24.03.2014)
- Yüce, Ç.K. (2010). *SSCB sonrası Hazar bölgesinde enerji mücadelesi ve Türkiye*. <http://www.turksam.org/tr/a307.html> (Erişim tarihi 13.11.2013)